

KARYS

1967
GEGUZIS - MAY
Nr. 5

KARYS

1967
Nr. 5 (1432)

Redaktorius — Zigmas Raulinaitis	Dail. literatūros dalį redaguoja — Vincas Jonikas	Balys Brazdžionis — Lietuviai Kariai Laisvajam Pasaulyje
Administratorius — Leonas Bileris	Atskirus skyrius redaguoja: P. Petrušaitis — Tremties Trimitas E. Petrauskaitė — Šaulė Tremtyje	Bronius Balčiūnas — Karinės žinios
Redaktoriaus pavaduotojas — Jonas Rūtenis		Leidžia — L. V. S. Ramovė New Yorko Skyrius

TURINYS

L. Tamošaitis — Lietuvos vėliavos gegužės 13 d. parade, New Yorke (vėliavnešys kairėje — kpt. V. Alksninis)	viršelis
B. Baltys — Vainikų diena	129
J. Audėnas — Lietuvos respublikos prezidentas dr. Kazys Grinius	131
A. Budreckis — Pavyzdingas sukilėlis	140
J. Vaičekūnas — Lietuvos kariuomenėje	143
B. B. — Kinijos gresmė	146
Tremties Trimitas	151
Šaulė Tremtyje	153
Lietuviai Kariai Laisvajame Pasaulyje	155
Karinės Žinios	156
K r o n i k a	157

ATSTOVAI: Baltimore	M. ŠIMKUS	Los Angeles	O. ŽADVYDAS
Chicago	J. STANKŪNAS	Philadelphia ..	A. IMPOLĖNAS
Cleveland	L. LEKNICKAS	Australija	V. ŠALKŪNAS

PLATINTOJAI

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

Boston, Mass. — "Baltic Florists"
Chicago, Ill. — J. Karvelis, "Marginiai", H. Naujoks, "Parama", K. Rožanskas, G. Šilingaitė, Kareckas, Edv. Štangenbergas.
Detroit, Mich. — V. Perminas ir S. Malinauskas
Grand Rapids, Mich. — J. Belinis
Kenosha, Wis. — B. Juška
Los Angeles, Calif. — V. Prižgintas
Newark, N.J. — Kazys Trečiokas

Omaha, Nebr. — J. Kantanavičius

Woodhaven, N.Y. — J. Pašukonis ("Aidas") "Romuva"

Waterbury, Conn. — V. Vaitkus

KANADOJE:

Hamilton, Ont. — Z. Orvidas

Toronto, Ont. — Augustinas Kuolas, P. Misevičius

Montreal, Que. — "Parish Library"

ANGLIJOJE:

"Dainora" — 74 Priory Road, Kew Surrey

AUSTRALIJOJE:

A. Kubilius — 131 Crozier Avenue, Edwardstown, So. Australia

P. Mažylis — 1 Taroonga Court, Norlane, Vic.

L. Vasiliūnas — 26 Gwynne St., Firlie So. Australia

VENEZUELOJE:

Kun. A. Perkumas, SDB
Centro Lituanu, Plaza Principal de La Vega, Caracas

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS" — 916 Willoughby Avenue, Brooklyn, N. Y. 11221, U. S. A. Subscription \$6.00 per year. Single copy 60 cents.

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N. Y.

Atgaivintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais

KARYS

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 5 (1432)

GEGUŽĖ - MAY

1967

VAINIKŲ DIENA

B. BALTYS

Gegužės 30-tosios pavakarys. Šešėliai tįsta nuo augštų miesto namų, gatvėmis skubančių automobilių, medžių, akmens ar vario paminklų ir sunkiu žingsniu einančių žmonių. Miestas — kapai. Nors ir ilgas savaitgalis ir dienos gražios, tačiau šiandien čia neįprastai daug žmonių, kurie, atrodo, nerado vietos pajūrio smiltynuose ir, tartum jieškodami tikro poilsio, atėjo čia, kur baigiasi visi skubėjimai, rūpesčiai, nesantaikos — karai. Nors ir didmiesčio ribose — čia nėra raudonų, žalių ir geltonų šviesų, kurtinančio motorų užesio, skubančių pėsčiųjų — kasdieninis didmiesčio košmaras, tartum ugniakalnio išsiveržusi lava, nutekėjusi į slėnesnes vietas, lėtėja ir stingsta. Žmonės juda, tartum paklydę, klaikiu, ilgesio pripildytu žvilgsniu tartum siekia nepamatomsna tolumomsna, ar nepamatys taip mielo, pasiilgto, mylimo veido, ar bent šešėlio; lūpos dar tebekartoja jo vardą ar stingstančios maldos žodžius. Dar kartą grįžta, tik jau mintimis, atgalios, prie paliktos gėlių puokštės, prie pilko akmens, su iškaltu taip mielu vardu — vardu motinos, tėvo, sesers, brolio, mylimos ar mylimojo, kur praleido dalį šios gražios gegužės dienos, klaidžiojant praeity drauge išgyventose dienose, valandose. Ir vėl, tai skausmas, tai šypsenos šešėlis, drauge su prisiminimais, prabėga besileidžiančios saulės spindulių bučiuojamu veidu.

Sunki, lyg ištirpusio švino lašas, nuriedėjo manais skruostais ašara, atrode išdeginusi veide gilų griovį. Greit užsidėjau saulės akinius — dar kas pamatys. Suaugusiam juk nedera. Visi pradės į mane žiūrėti. Žvalgiausi, tačiau nepastebėjau, kad kas būtų atkreipęs dėmesį į mano ašarą. Tvarcingai vienodų paminklų išrikiuotos eilės gale, po senu, išpurtusiu gluosniu, atsisėdau ant apsamanojusio, didoko akmens. Mano kairėje, ant iškilusio pilko granito beformio gabalo, bal-

tavo, taisyklingai išbaigta, marmuro lenta, kurioje aiškiai išsiskyrė: "...geriausiems sūnums ir dukterims, paaukojusiems savo gyvybes, kad mūsų kraštas būtų laisvas..." Daug kur teko matyti šaltam akmenyje iškaltus panašius lakoniškus išsireiškimus — jų yra daug. Yra taip pat daug širdžių, kurios dar tebeplaka neišmatuojama meile aniems pasiaukojusiems.

Mano žvilgsnis sustingo eilėse akmeninių paminklų. Dingo tolimas miesto užesys. Tik šimtmečių ažuolų ir eglių ošimas tesigirdėjo.

Pasijutau sėdįs po didžiuliu ažuolu savo tėviškėje, pamiškėje. Ten gyvena ažuolas augščiū prilygsta į debesis besistiepiančioms eglėms, o jo šakos toli išsiskleidę virš lauko arimų. Akmenį tėvelis iš arimų, arklus užkinkęs, atitempė ir po ažuolu parideno. Kai jau lankiau mokyklą ir iš istorijos išskaičiau apie vaidilų ugniakurus po ažuolais — šis akmuo pasidarė mano legendariu akmeniu, ant kurio daug kartų kūrenau lauželius. O jau gimnazistu būdamas, daug svajų supyniau šio milžino artumoje atostogų metu.

Ir, kai Rytai patrankom griaudė ir gaisų pašvaistėm dangaus aušra nusidažė, paskutinį kartą, palikdamas tėviškės laukus, čia atsisėdau. Atsisėdau visai nenujausdamas, kad mano jaunystės svajonių alka tiek daug turės iškentėti... Mano sustingęs žvilgsnis aprėpė visą gimtąjį kraštą, kuriame nuo senų laikų leido savas šaknis mano protėviai, — aukojosi, kad jų palikuonys laisvi gyventų.

Čia pat prieš mane, kiek nulinkusi į šiaurę, maža augštumėlė, kur mano protėvių trečioji karta gyveno — nukirto vieną šimtametį ažuolą ir jo kelmą naudojo kaip stalą; pasistatė namus, plėtė skynimus dirbamai žemei, žvejojė ežere. Ir atėjo 1863 metai — pavergėjo jungo nepavyko nusikratyti.

Pavergėjai išgriovė sodybą ir jos savininkus išvežė Sibiran, iš kur jie jau niekad gimtojon žemėn negrižo. Jų vietoje buvo apgyvendinti rusai, nuo Uralo. Tik laikas vėl pakeitė šio kalnelio veidą — tolimi palikuonys atpirko dalį žemės nuo įkurdintų naujų savininkų ir vėl pastatė trobas. Pastatė kitus ūkio trobėsius. Tai buvo mano senelės kraitis. Ji vienintelė užsilikusi buvo pas tolimus gimines, išvengdama trėmimų. Kūrėsi gyvenimas atpirktame tėviškės nedideliame plote, o visame, dideliame plote, savo gyvenimą gyveno svetimieji, įkurdintieji.

Buvusio stalo vietoj dar vis iš žemės kyšojo seno ažuolo kelmo šaknų likučiai ir, kai aš iš pasvirnės paėmęs tėvelio kastuvą bandydavau šaknis iškasti, bobutė su ašarom akyse prašydavo, kad neliesčiau, nes prosenių vėlės, kartą metuose grįžę iš Sibiro taigų, turi rasti savo namus, kad nors trumpam galėtų pailsėti.

Ne visai supratau ano meto bobutės draudimą, tik vėliau tėvelis man papasakojo visą praitį.

Dar šimtmetis nepraėjo — istorija kartojasi — broliai, tėvai, seserys vėl išmėtyti ir išvaryti. Vėl Sibiras. O svetimieji siurbia jų žemės kraują — kraują, kuris išlietas tos žemės sūnų ir dukterų, ginant ją nuo visokių pavergėjų, tiesiant kelius laisvėn. Pavergėjai išgriovė paminklinius akmenis su iškaltais artimųjų vardais, kuriuos su pagarbą taip dažnai minime; uždraudė minėti vardus šventųjų, kurių nerasime jokiuose kalendoriuose. Tačiau, išlikę artimieji kalba visų šventų litanią ir nerašytų šventųjų vardų, kurie nustelbia viso pasaulio šventuosius, nes jie kentėjo ir mirė už tikėjimą, už savo žemę, žmoniškumą ir laisvę; už laisvę manos tautos, manos žemės, kurioje ilsisi mano protėviai, seneliai, tėvelis, Sibiro kankinys jauniausias brolis ir sūnus. Ir aš vėl čia, jaučiu po kojų savo žemę. po tuo pačiu ažuolu, kur jaunystėje žaidžiau, kur svajonėse kūriau gražiausią ateitį ir sau ir savam kraštui.

Laimės banga užtvindė krūtinę, — lyg išgirdau mamos balsą šaukiantį namo, vakarienei. Pasukau galvą. Šalimais, vakaro prieblandoje, stovėjo žmogysta.

— Have a dime for a cup of coffee?

Trumpam nesusivokiau kas nutiko. Kišenėj radau smulkių... Žiburių jūra švietė aplinkui kapus. Žmogysta tolo link kapų vartų.

Pakilau nuo akmens. Paglosčiau jo šiurkščią nugarą. Čia pat tas pats gluosnis ramiai snaudžia tamsos prieglobstyje. Tvarkingai išrikiuoti paminklai tamsoje susiliejo į vieną pilką masę — vardų nesimatė...

Tą vakarą ilgai varčiausi negalėdamas užmerkti akių, jieškodamas toliuose dienos, kad pamatyčiau savo gimtojoje žemėje šventę — Žuvusių už Lietuvos Laisvę, pagerbimo šventę.

THE SECRETARY OF STATE

Washington

May 10, 1967

Dear Mr. Charge d'Affaires:

As you complete your tenth year as Charge d'Affaires of Lithuania in the United States, I wish to extend my congratulations and best wishes.

During your many years in Washington you have distinguished yourself as a worthy representative of the Lithuanian people. Your untiring efforts on behalf of the Lithuanian cause have reflected a constant devotion to the aspirations of your countrymen for national independence and freedom.

I wish you many more years of fruitful service.

Sincerely yours,

Dean Rusk

Mr. Joseph Kajeckas,
Charge d'Affaires ad interim
of Lithuania.

LIETUVOS RESPUBLIKOS PREZIDENTAS DR. KAZYS GRINIUS

JUOZAS AUDĖNAS

Nepriklausomos valstybės prezidentas yra tautos ir valstybės didysis švyturys savo krašte ir plačiajame pasaulyje matomas. Nors jau ketvirtis šimtmečio praėjo, kaip Lietuva okupuota, bet jos didieji švyturiai mums tebešviečia. Tos šviesos skatinami čia paminėsime buvusį nepriklausomos Lietuvos prezidentą Kazį Grinių, kuriam irgi teko būti tuo didžiuoju tautos švyturiu.

Kai pažvelgi pirmyn, tai šimtas metų atrodo labai didelis metų skaičius. Bet kai sukakęs penkiasdešimt metų grįžteli atgal, atrodo, lyg ir vi-

sai nedaug. Taip šie skaičiai atrodys ir tiems, kuriems dar toli yra iki penkiasdešimties metų.

Štai, gruodžio 17 d. suėjo šimtas metų, kai gimė Kazys Grinius. O ar jis mirė? Nevisai, kitaip ir mums nebūtų reikalo jį minėti. Tiesa, K. Grinius nuėjo į kapą. Tačiau, parafrazuojant Vincą Kudirką, jis nuėjo į kapą, palikdamas ženklą, kad žmogumi buvo.

Gimęs Salemos-Būdos kaime, Marijampolės apskrityje, vidutiniško ūkininko šeimoje, Grinius, išgyvenęs 83 metus, 1950 metų birželio 4

LIETUVOS RESPUBLIKOS PREZIDENTAS
DR. K. GRINIUS

d., Čikagoje, atsiskyrė iš matomojo pasaulio. Todėl mes esame laisvi vertinti jo mums paliktus darbus ir jį patį, kokį mes jį žinome, arba kokiu jis mums atrodo, yra buvęs.

K. Grinius buvo augšto ūgio, tiesus, skais-taus veido, mėlynų akių ir bendrai, gražios iš-vaizdos vyras. Moterys man sakė, kad jis joms labai patikęs. Neabejoju.

MOKYKLOJE

Savo dvasia, savo principais, savo ideologi-ja, jis taip pat buvo tiesus, tvirtas, pastovus ir ištikimas. Dėl savo ištikinimų jis niekad nesvy-ravo, niekad į šalį nenukrypo.

Augo jis grynai lietuviškoje kaimo šeimoje ir aplinkoje. Pramokęs šiek tiek skaityti, naudo-josi savo tėvo maža biblioteka, kurią paliko mo-tinos brolis, 1863 metų sukilėlis, Akelaitis, rusų ištremtas.

Gimnazijoje Kazys Grinius buvo labai išti-kimas lietuvių kalbos mokytojo Petro Kriauciū-no mokinys. Kriauciūnas savo mokiniams dėstė ne tik lietuvių kalbą bei raštą, bet į savo pamokas labai gražiai įterpdavo ir tautinės dvasios pamokymų. Jis mokiniams liepdavęs kalbėti tarp savęs tik lietuviškai, galvoti lietuviškai, susira-šinėti tarp savęs tik lietuviškai; dainuoti lietu-viškas dainas, žaisti lietuviškus žaidimus, pažinti Lietuvos istoriją, geografiją, tautosaką ir kt. Iš-ėjęs mokslus, jis ragino gyventi Lietuvoje ir pa-dėti savo žmonėms jų gyvenimo reikaluose. P. Kriauciūnas liepdavęs stiprintis ir grūdintis lie-tuviškoje dvasioje, tuo metu kai Lietuva buvo įsukama į lenkiškus ir rusiškus voratinklius. Kriauciūno mokytojavimą Marijampolės gimna-zijoje daktaras Grinius vadina "Kriauciūno apaš-talavimu".

Šiuos visus pamokymus Kazys Grinius giliai dėjosi į savo galvą ir širdį ir juos visą gyvenimą praktikavo. Jis toje pačioje gimnazijoje pradėjo kovą prieš svetimybes, kurios buvo lietuviams nepriimtinos.

Gimnazijos kapelionas kun. Miknevičius baž-nyčioje susirinkusiems mokiniams sakydavęs pamokslus lenkiškai. Griniui ir keliems jo drau-gams tai nepatiko. Susitarę, keturiose nuėjo pas kapelioną ir pareikalavo, kad jis pamokslus sa-kytų lietuviškai. Tai buvo bene pirmas lietuvių mokinių protestas prieš svetimybę. Vėliau, Min-taujoje, Šiauliuose, Liepojoje ir k. taip pat ne kar-tą mokiniai kėlė balsą, kad tikyba būtų dėstoma lietuviškai. Ne kartą dėl to mokiniai nukentėjo.

Be to, Marijampolės gimnazijos mokinių choras bažnyčioje giedodavęs rusiškai caro him-ną. Tie patys mokiniai pareikalavę, kad himnas iš viso bažnyčioje nebūtų giedamas, nes tai ne-

esanti bažnytinė giesmė. Paveikė, ir šį kartą lai-mėjo.

Šitokios rezistencinės dvasios Grinius buvo pilnas visą savo amžių. Kovoti prieš Lietuvos priešus, prieš visokį blogį, buvo Griniaus gyve-nimo kelrodis.

Nuvykęs į Maskvos universitetą studijuoti medicinos, Grinius ten rado gražų būrį lietuvių studentų, susimetusių į slaptą draugiją. Jis tuo-jau įsijungė į jų organizaciją ir po kurio meto, jis buvo išrinktas tos draugijos pirmininku.

Lietuviai studentai buvo labai susirūpinę laikraščiu, kai užgėso ėjusi "Aušra". Tilžėje pa-sirodė kitas laikraštis, "Šviesa". Nors jis buvo daugiau religinio turinio, bet Grinius jam rašė. Tuo pat metu Amerikoje ėjo Jono Šliūpo leidžiamas "Lietuviškas Balsas"; Grinius rašė ir jam, nors jis visai kitaip laikėsi religiniu požiūriu.

Šie faktai parodo didį Griniaus patriotiz-mą: jis rašė ten, kur buvo skelbiamas lietuviškas žodis, lietuviška mintis.

VARPININKUOSE

"Šviesa", kaip ir "Aušra" taip pat neilgai tešvietė. Naujas laikraštis "Varpas", pradėjęs eiti 1889 metais, ištęsėjo reguliariai eiti iki 1905 metų, t.y. iki buvo nuimti varžtai nuo lietuviš-kųjų raštų leidimo rusų valdomoje Lietuvos da-lyje. "Varpo" leidėjai neturėjo nei organizacijos, nei statuto. Jiems tam tikru kelrodžiu buvo 1888 metais Vinco Kudirkos paruošti Lietuvos Drau-gystės įstatai, kuriais buvo apimtas platus ir įvai-rus lietuvių tautos gyvenimas.

"Varpo" leidimo pradžia ir drauge varpinin-kų sąjūdžio pradžia Grinius laiko minėtos drau-gijos įstatų pasirodymą ir platesnį lietuvių stu-dentų suvažiavimą Marijampolėje 1889 metais, kuriame dalyvavo apie 20 studentų, o jų tarpe — Kudirka, Grinius, Leonas ir kt. Jie gyvai aptarė laikraščio reikalingumą, bet konkretaus leidimo plano nepriėmė. Tik apie pusę metų praėjus, tada Varšuvos studentas Vincas Kudirka, su ki-tais draugais, pradėjo "Varpu" skambinti visai Lietuvai. Šiuo skambėsiu prasidėjo judrusis tau-tinio atgimimo laikotarpis, tuo metu apie save apjungęs visą patriotinę lietuvių inteligentiją. Jie visi skaitė, rašė, platino ir aukojo naujajam laik-raščiui, visai tautai skambinančiam.

Kilnus konspiracinis darbas dėl tautos sie-kiamų idealų prieš rusų priespaudą, troškimas laisvės, šviesos ir kultūros Lietuvai, buvo toks didelis ir visuotinis, kad kovose krintančiosios aukos, dar labiau grūdino kovotojus. O aukų bu-vo gana daug. Sibiro laukai jau prieš 100 metų buvo lietuvių kaulais nukloti.

Baigęs mokslus, jaunasis gydytojas Grinius, netrukus grįžo į savo Marijampolę, giliai jaus-

damas Kriaučiūno žodžius: "Gyvenkite Lietuvoje ir padėkite savo tautai!" 1894 m. jis buvo išrinktas į varpininkų komitetą drauge su dr. Petru Matulaičiu ir veterinarijos dr. Jonu Bulota. Šio komiteto uždavinys buvo rūpintis "Varpo" reikalais ir jo linija.

Tuo būdu Kazys Grinius jau buvo pastatytas varpininkų sąjūdžio centre. Savo ideologijos draugų centre jis išbuvo visą ilgą ir labai turiningą gyvenimą: ištikimybė idealams, didieji lietuvių tautos siekimai, valstybiniai uždaviniai ir demokratiniai principai buvo šventas Griniaus tikėjimas ir kova, bei darbas dėl jų įgyvendinimo.

Mintaujoje įvyko vienas iš nuolatinių varpininkų suvažiavimų, kuriame Griniui teko suvaidinti tam tikrą organizacinės vienybės rolę. Mintaujoje tada gyveno veiklūs varpininkai: Jonas Jablonskis, lietuvių kalbos tėvu pripažįstamas, Pranas Mašiotas, lietuvių vaikų literatūros tėvas ir Antanas Krikščiukaitis, rašytojas AišB pasivadinęs. Jie buvo mokytojai, ar tarnautojai ir sudarė atsargiųjų varpininkų grupę. Tuojau į suvažiavimą atvyko ir būrys kovingų studentų, gerai apsišvietusių anuo metu patraukliu K. Markso mokslu. Studentai griežtai reikalavę "Varpą" iš tautinės liberalinės krypties padaryti socialistinės krypties laikraščiu. Vykę labai karštos diskusijos, kurios grėsę varpininkų skilimu. Grinius suvažiavimui išdėstęs, kad reikia rimtai "atsižvelgti į jaunosios kartos reikalavimus ir "Varpą" daryti kovingnesniu, negu jis dabar esąs. Tačiau jaunesiems draugams pasakė: "Mes visi norime gera darbo žmonėms, o patys kapitalų neturėdami net nejaučiame reikalo ginti jų pozicijų ir iki šiolei jų negynėme. Tik stiprinkime kovą prieš caro valdžią, kuri šiaip nieko gero neduos."

Pasisekė Griniui visus įtikinti, vieningumas buvo išlaikytas ir tos pat krypties "Varpas" ėjo dar 10 metų. Bet už tat, "Varpe" atsiradę daug daugiau žarijų prieš caro valdžią, iš kurios, be atkaklios kovos, nieko nebuvo galima geresnio Lietuvai sulaukti. Nieko gera nesitikėjome ir iš dabartinės rusų valdžios Lietuvoje. Kovokime!

SPAUDOJE

Mūsų tautinio atgimimo laikotarpyje svarbiausias kovos ginklas buvo spauda. Kai tik pradėjo šiek tiek plunksną valdyti, Kazys Grinius ėmė ją į savo rankas. Pradėjęs dar gimnazijoje būdamas rašyti į slaptą mokinių leidžiamą laikraštėlį vardu "Priešaušris", Grinius rašė "Šviesoje", "Lietuviškame Balse", "Varpe" "Ūkininke", ir visoje eilėje vėliau varpininkų ir valstiečių liaudininkų ir kitų leidžiamuose leidiniuose iki paskutiniųjų savo gyvenimo dienų. Anuo laiku į "Varpą" rašė politinius, daugiausia prieš caro

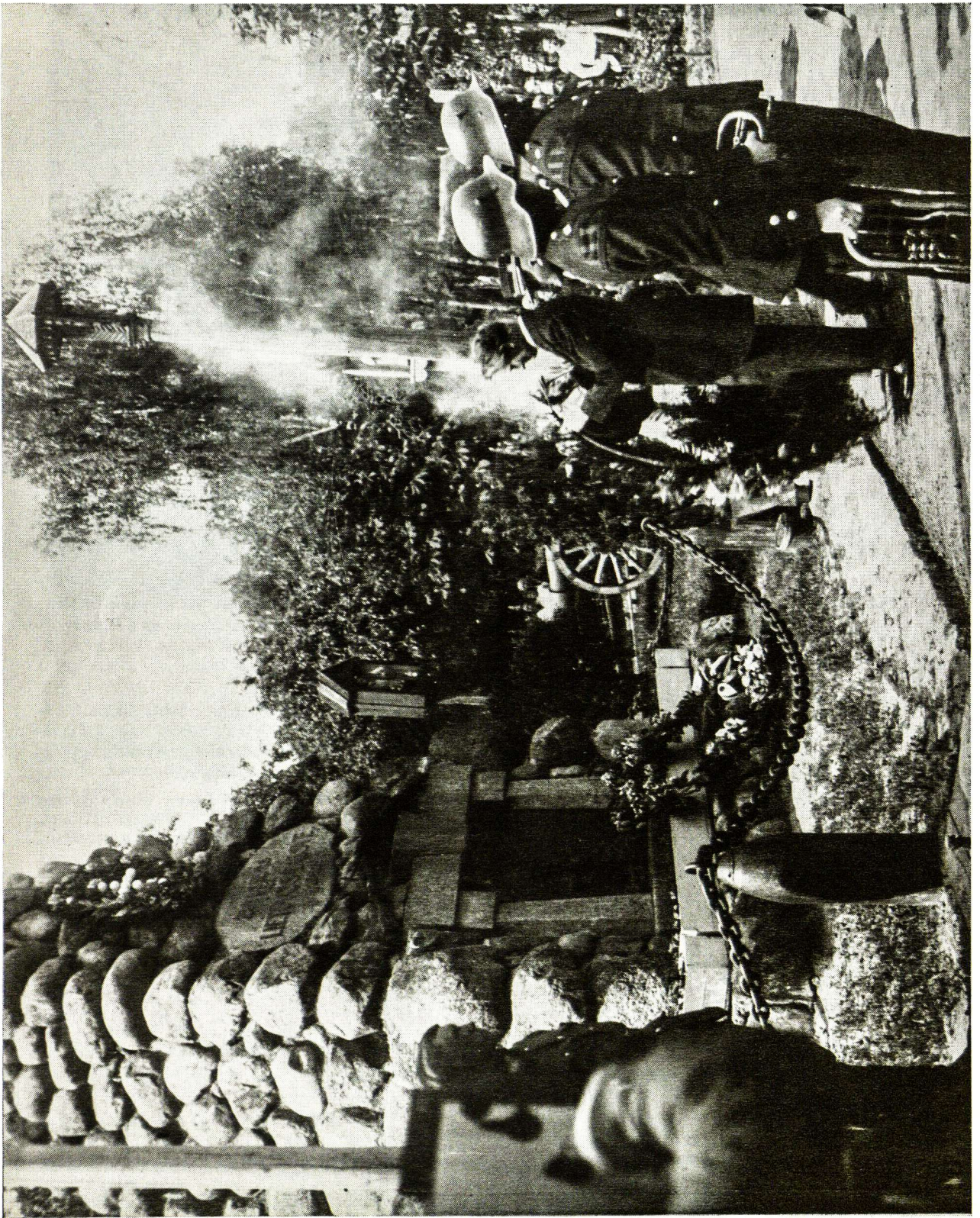

Joana Pavalkytė Griniuvienė, komunistų nužudyta Kaukaze, revoliucijos metu Rusijoje.

valdžią nukreiptus, straipsnius, tautinio susipratimo ir švietimo, bei kultūros klausimais. Į "Ūkininką" Grinius rašė sveikatos, žemės ūkio, gyvulių gerinimo ir panašiais klausimais.

Atydžiai sekdamas kitų tautų tautinius sąjūdžius, Grinius "Varpe" dėstė tautose besireiškiančias naujas idėjas ir tautų laisvės kovų faktus. Vienas iš tos rūšies reikšmingų straipsnių tilpo 1894 metais "Varpe" vardu "Vertė tautinės idejos." Tame straipsnyje buvo išnagrinėtos bulgarų, čekų ir kitų nelaisvų tautų kovos su imperialistais.

Gausėjant Lietuvos inteligentų skaičiui, pamažu atsirasdavo ir naujų spaudos bendradarbių ir išskildavo naujų idėjų. Prieš 70 metų, t.y. 1896 m., lietuvių tautoje buvo subrendę, ne tik tautinio atbudimo, bet ir politinio mąstymo pirmieji pradai. Tų metų pirmame "Varpo" numeryje dr. Grinius, galima sakyti, jau pusėtinai aiškiai užsimena ir pabrėžia Lietuvos savarankumo klausimą. Jis rašo: "Įstojęs į naujus metus savo gyvenimo Varpas ir toliau žengs savo keliu. Užduotis mūsų ginti ir mokinti nuvargintus, paniekintus ir spaudžiamus Lietuvos žmones: aiškinti ir

rodyt jiems tuos kelius ir ginklus, kuriais galime pagerinti savo būvį ir prirengt Lietuvai laimingesnę ateitį.

“*Tvirtai tikėdami, kad virs kada nors laikas, kada Lietuva pati valdys save išsiliuosavus iš svetimtaučių jungo*, (m.p.) mes ypač atkreipsime akį ant to, ydant lietuviai kiek įmanydami stengtųsi nuo rusų valdžios išgauti sau naujas tiesas, apšaukti ir praplatinti senas, ydant nesiduotų ant kiekvieno žingsnio skriaustis visokiems prišpaudėjams.

“Abelnai Varpas rūpinsis apsvarstyti visą Lietuvos gyvenimą ir reikalus. *Lietuva priguli lietuviams ir jie privalo rūpintis apie save* (m.p.). Su tikėjimu, vilčia ir meile varykime ir toliau savo darbą!”

Šios Griniaus išreikštos idejos, po 22 metų buvo įvykdytos. Jomis ir nepriklausomu, bei laisvu tautos gyvenimu, džiaugėmės taip pat 22 metus. Šiandieną vėl rusas, tik jau raudonas, t.y., žymiai piktesnis už baltąjį, vėl valdo Lietuvą, vėl laiko sprespaudoje mūsų tautą. Todėl Griniaus anie žodžiai lygiai tinka šiandieną mums, kovojantiems dėl Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės. Tikėjime tos kovos prasmingumu ir mes laimėsime.

Tų pat 1896 m. gegužės mėn. Lietuvos socialdemokratai susiorganizavo į savo partiją ir paskelbė savo programą, kurioje jau buvo įrašytas reikalavimas turėti nepriklausomą Lietuvos respubliką, federacijos ryšiais susirišusią su kitomis kaimyninėmis tautomis. Tais pat metais katalikiškojo sparno inteligentai, gal daugiausia kunigai, pradėjo leisti savo atskirą laikraštį “Tėvynės Sargą”. Man atrodo, kad visiems patiko pranašingieji Griniaus žodžiai dėl būsimos savarankiškos Lietuvos ir visi atskiromis srovelėmis, pradėjo eiti prie to paties tikslo, kiekvienas kovodamas savomis priemonėmis.

Ar po 1863 metų sukilimo kas nors anksčiau negu Grinius, rašė bei kalbėjo apie galimą Lietuvos nepriklausomybę, sunku pasakyti. Rašydamas toliau, Grinius ragino lietuvius kurti savo slaptas organizacijas, eiti į to meto savivaldybes ir patiems mokyti, kaip reikia savarankiškai valdyti. Iš antros pusės, mes matome, kad buvo gyventa tvirta rezistencine dvasia persiėmus, nuosekliai aiškinant tautai kovos būdus ir priemones prieš rusų valdžią. Lietuva priklauso lietuviams, o ne rusams, ar kam nors kitiems, šiandien taip pat yra pirmasis mūsų šūkis.

Beveik tuo pačiu metu iš varpininkų eilių pasitraukė viena jų dalis į kairę ir kita — į dešinę, o naujų jėgų bangos papildė ir vienus ir kitus. Reikšminga tai, kad prasidėjo mūsų visuomenėje

politinė diferenciacija, kas reiškė didesnę politinį subrendimą. Galimas daiktas, kad Griniaus mintys apie Lietuvos savarankiškumą, apie kvietimą organizuotis ir patiems mokyti valdyti, turėjo nemažos paskatinančios reikšmės platesniams politiniams sąjūdžiams vystytis. Prasidėjusi politinė diferenciacija vystėsi ir toliau. Ir varpininkai nebesitenkino vien tik savo “Varpu” bei “Ūkininku”, bet 1902 m. susiorganizavo į Lietuvos Demokratų Partiją, kurios programos paruošime Grinius atliko svarbią rolę. Programoje buvo pasakyta, kad artimiausias partijos siekimas — Lietuvos autonomija, o galutinis — nepriklausomybė. Didžiojo Vilniaus Seimo metu susiorganizavo ir Krikščionių Demokratų Partija.

1907 m. dalis demokratų partijos narių iš jos pasitraukė ir pradėjo leisti savo laikraštį “Viltį”, vėliau “Vairą” iš kurių 1917 m. išaugo Tautinės Pažangos Partija, arba tautininkai.

Tai ypatingai įsidėmėtini lietuvių tautos politinės istorijos etapai sukūrę ir išryškinę keturias politines sroves, kurios vaidino Lietuvoje ir vaidina dabar, už tėvynės ribų, dar labai žymų vaidmenį

Naujos idejos reikštis, arba jau esamos brandintis galėjo tik spaudoje, slaptai ar viešai leidžiamoje. Kazys Grinius spaudoje buvo vienas iš produktyviausių asmenų. Jis, ne tik rašė, bet ir redagavo “Varpą” “Ūkininką”, “Lietuvos Ūkininką”, “Lietuvos Žinias”, specialius socialinės, bei sveikatos reikalams skiriamus leidinius. Jis parašė daug ir savo atsiminimų, kurių du tomai jau išleisti, o dar apie tiek laukia leidėjo. Grinius nepadėjo plunksnos iki pat savo mirties.

GRINIUS TAUTOS IR VALSTYBĖS TARNYBOJE

Savo sugebėjimais, per spaudą, organizaciją ir darbą, Kazys Grinius iškilo į pirmąją Lietuvos visuomeninko ir valstybininko asmenybę. Dar tebegyvendamas Rusijoje, 1918 m. Voronežo lietuvių suvažiavime, buvo drauge su Jonu Jablonskiu ir Pranu Mašiotu išrinktas į Lietuvos Tarybą, to meto augščiausiąją pabėgėlių instituciją, nors Grinius tame suvažiavime ir nedalyvavo.

Grižęs į Lietuvą jis apsigyveno Marijampolėje, gydė žmones, kaip ir seniau, bet kartu visuotinai įsijungė į valstybės kuriamąjį darbą: savivaldybių organizavimas, kooperatyvų steigimas, spaudos, visuomenės darbai buvo Griniaus kasdieniniai rūpesčiai.

Steigiamojo Seimo rinkimai lietuvių tautai buvo naujas ir labai svarbus dalykas, kokio ligi tolei dar nebūta, o žmonės jo laukė, nes visi juto si esą laisvo ir nepriklausomo krašto šeimininkais. Daktaras Grinius aktyviai dalyvavo rinkiminėse kovose, aiškino žmonėms valstybines pro-

← Prezidentas K. Grinius deda vainiką (1926 m.) ant Nežinomojo Kareivio kapo.

blemas ir žinoma, agitavo balsuoti už savo partiją, tai yra, už valstiečius liaudininkus.

Rinkimai praėjo ir Steigiamasis Seimas pirmo posėdžio susirinko Kaune 1920 metų gegužės 15 d. Tai buvo mūsų tautos triumfo diena. Seimo išrinktasis prezidentas Aleksandras Stulginskis daktarą Grinių pakvietė sudaryti jau nebe laikinąją, bet tikrąją Lietuvos vyriausybę, visos tautos valiai atitinkančią. Grinius vyriausybę sudarė plačiais koaliciniais pagrindais, kad turėtų ne tik Seimo, bet visos tautos pilnesnį pasitikėjimą.

Griniaus vyriausybei prieš akis stovėjo labai daug ir didelių uždavinių ir problemų. Karas su Sovietais buvo baigtas, bet taikos sutarties dar nebuvo. Lietuva dar nebuvo sutvarkiusi savų sienų nei su vienu savo kaimynu. Pirmasis Griniaus vyriausybės pasisėkimas buvo 1920 metų liepos 12 d. Maskvoje taikos sutarties su Sovietų Sąjunga pasirašymas. Pasirašydami šią sutartį, Sovietai pripažino Lietuvos suverenumą ir ant visados atsisakė pretenzijų į Lietuvos žemes į kurias įėjo Vilnius, Gardinas ir kiti Lietuvos miestai, tarp kurių buvo platūs laukai ir dideli miškai. Tos pačios sienos, tarptautinėms sutartimis paremtos ir dabar tebėra Lietuvos valstybės sienomis.

Tais pat metais spalio 7 d. Suvalkuose buvo pasirašyta paliaubų sutartis ir su Lenkija. Mūsų karinės jėgos buvo silpnos ir mes, nors jau buvome Vilniuje, bet spalio 9 d. lenkams klastingai užpuolus, nei savo sienų, nei pačios sostinės Vilniaus nebegalėjome apginti. Grėisė pavojus visai Lietuvai, bet seimas, vyriausybė, kariuomenė ir visa tauta, pavojų išvydę, taip vieningai, ryžtingai ir atkakliai sukėlė pasipriešinimą, kad neilgai trukus, lenkai buvo sulaikyti ties Giedraičiais ir Širvintomis.

Pravartu paminėti, ypač jaunajai kartai ir tai, kad ruošiantis antpuoliui prieš lenkus, Steigiamajame Seime partijų lyderiai pasakė ugningas kalbas, sukėlusias ryžtingą dvasią ir tautoje ir kariuomenėje. Seimas nutraukė savo posėdžius ir dalis jo narių išvyko į kariuomenę. Teatrai užsidarė, o dainininkai, muzikai, poetai ir kiti važiavo į frontus savanoriais būti su kariais ir stiprinti jų dvasią. Buvo sukeltas visuotinis pasitikėjimas vyriausybei, kariuomenei ir savo pačių jėgoms ir tuo buvo pasiektas laimėjimas.

Lietuvoje seimai būdavo renkami kas treji metai. Daktaras Grinius visuomet būdavo išrenkamas jų nariu. 1926 m. buvo labai aktyviai kovojama dėl vietų seime. Daugiausia vietų seime laimėjo valstiečiai liaudininkai. Pagal susidariusią praktiką jie ir turėjo imtis iniciatyvos naujai vyriausybei sudaryti ir žinoma, savo žmogų prezidentu turėti. Birželio pradžioje susirinkęs naujas seimas, Lietuvos respublikos prezidentu išrinko Kazį Grinių, tuomet ėjusį šešiasdešimtuošius savo amžiaus metus. Jis ir savo amžiumi, sa-

vo visuomeninio ir valstybinio darbo patyrimu, savo tvirtu patrijotiniu nusistatymu buvo tautoje augštai iškilęs ir pilnai buvo Lietuvos respublikos prezidento, tai yra valstybės galvos, pareigų užsitarnavęs.

Seimas išrinko daktarą Kazį Grinių Lietuvos Respublikos Prezidentu 1926 metų birželio 8 d. Jis tame pat Seimo posėdyje pasakė šią kalbą:

“Gerbiamieji Seimo Atstovai!

Aš ne be pasigailėjimo persiskiriu su tuo darbu, kuris man teko su jumis čia dirbti per šešerius metus. Nors Prezidento teisės konstitucijos yra nustatytos ir apribotos, tačiau Prezidentas turi ypatingų privilegijų, ypatingų teisių ir, nuo to, kaip jis jas pildys, šalies gerovei nemaža gali pareiti.

Todėl aš laikau reikalinga pačioj darbo pradžioj, pabrėžti kai kuriuos punktus, kurie, man rodos, reikalinga būtų ypatingai žiūrėti Prezidentui.

Pirmas dalykas yra tai konstitucijos saugojimas. Ligi mes konstituciją gerbsime, ligi jos klausysime, ligi tol mes turėsime šalies ramybę. Prezidento ypatinga pareiga, kaip pasakyta pačiame pasižadėjime — SAUGOTI KONSTITUCIJĄ. Iš konstitucijos išeina kiti dėsniai, jog reikalinga pildyti įstatymai, saugoti teisėtumas, kad būtų kuo pasiremti piliečiams, kad jie žinotų, ko galima jiems laukti iš kitų ir ką patys turi pildyti.

Prezidento yra pareiga pačiam laikytis STRICTE teisėtumo. Teisėtumas nevisada yra paralelėje su teisingumu, bet laikantis teisėtumo kiek galima, reikalinga taip pat elgtis, kad ir teisingumas nebūtų ižeistas.

Mūsų valstybė yra demokratinė respublika. Iš to išeina, kad demokratybės dėsnius Prezidentas turi šventai saugoti. Solonas, patsai pasitraukdamas iš savo tėvynės, paėmė pasižadėjimą iš piliečių, kad jie per dešimt metų nekeis tų įstatymų, kad jie stengsis prie jų priprasti ir juos vertinti.

Mes konstituciją turime tik ketvirti metai. Dar mes neišlaikėme to termino, kuris buvo senovėj nustatytas įstatymų davėjo Solono. Mums taip pat reikalinga stengtis ir rūpintis įvesti į gyvenimą tuos dėsnius, kurie mūsų konstitucijos yra nustatyti, ir tuo tarpu nelabai dar sielotis, jei kur pasitaiko kokių nelygumų, jei kam nors atrodo kas nors negera. Reikalinga taikintis priprasti prie mūsų įstatymų, reikalinga žiūrėti, kad, taip sakant, ne konstituciją lenkti į save, bet save lenkti į konstituciją. Iš to išeina, plačiau tai imant, tolerantingumo reikalingumas, priešrinko nuomonės ir asmens gerbimas.

Mūsų šalis yra nualinta karo, nualinta finansinių bankrotavimų. Daug lėšų ji neturi. Mes turime taupyti, kiek galėdami valstybės lėšas. Tai-

Prezidentūros sodnelyje 1926 m. Iš k.: Gražina Gri-
nienė, Antanas Novickis, prez. Kazys Grinius, Birutė
Novickienė ir Kazys Grinius (sūnus). ➤

gi taupymo principas taip pat turi būti Presiden-
to reikalas.

*Dar vienas principas. Dabar mes daugiau pri-
sijungę esame prie Vakarų kultūros, daugiau tu-
rime galėjimo pasižiūrėti kas darosi plačiajame
pasaulį ir paregėti geresnių pavyzdžių. Jei mes
pasilyginsime su Vakarų kultūringomis šalimis,
tai įsitikinsime, kad mūsų darbštumas yra mažes-
nis negu tenai. Darbštumas privalomas turėtų
būti visiems piliečiams, o ypač tam, kurį Tautos
atstovai ir Tautos valia yra pastatę pirmoj vietoj.*

*Palinkėdamas Tautos atstovams laimingo
darbo, aš tuo tarpu turiu garbės atsisveikinti.”*

Daktarui Griniui teteko prezidentauti vos tik
pusę metų. Pagal Lietuvos konstituciją, presiden-
tas ne valdė, o tik tautą ir valstybę reprezentavo.
Valdė seimas, vyriausybė ir teismas. Nedaug ką
iš to meto Griniaus, kaip prezidento, darbų bei
idejų, galima paminėti. Tik žinome, kad per tą
laiką iš Lietuvos “Baltųjų Rūmų” skleidėsi de-
mokratinės žmogaus ir piliečio laisvės, tautos

Dr. K. Grinius kalba savo vardo sanatorijoje A. Panemunėje, 1937 m. birželio 29 d.

Dr. K. Grinius trentyje, Vokietijoje, Hanau stovykloje 1945 m. Kairėje — B. Juškys, deš. J. Audėnas, priekyje — Liūtas Grinius.

sveikatingumo, įstatymų gerbimo ir pildymo, žmogaus ir tautos gerovės bei kultūrinių vertybių kūrimo idėjos.

Jam prezidentaujant buvo Maskvoje pasirašyta labai svarbi Lietuvos - Sovietų Sąjungos nepuolimo sutartis. Tuo pavyzdžiu tuojau pasekė ir kitos Baltijos valstybės. Ši sutartis, kaip ir pasirašytoji su Sovietais taikos sutartis mums ir dabar yra labai didelis juridinis ginklas, kovojant prieš Lietuvos okupantą—tą pačią Rusiją.

Kalėjimuose visuomet yra kalinių. Dažnas iš jų paduoda prezidentui malonės prašymą, kad paleistų iš kalėjimo, arba sutrumpintų kalėjimo laiką. Prezidentas Grinius visuomet suteikdavęs malonę kaliniams, nuteistiems dėl meilės reikalų ir visuomet atmesdavęs vagių ir pinigų išieikvotojų prašymus. Griniaus prezidentavimo metu nebuvo įvykdyta nei viena mirties bausmė. Gal per tą metą niekas ir nebuvo mirties bausme nuteistas.

Be kita ko, prezidentas Grinius, kartais nuvažiuodavo į banką įlipęs į arklių vežamą veži-

mą, čia Amerikoje streetcariu vadinamą. Suprantama, tokia jo išdaiga gatvėse sukeldavo didesnio susidomėjimo.

Bet štai gruodžio 16/17 naktį Kauno gatvėse pasirodė tankai, raiteliai ir net ginkluoti studentai bei moksleiviai. Jie ne valdžios, bet kitų jėgų buvo ten pasiūsti perversmą padaryti, ką jie ir padarė. Nuo tos nakties Lietuvoje prasidėjo kitokios politinės sąrangos laikotarpis. Jis buvo nedemokratinis. Visi tai žinome, o gruodžio septynioliktoji yra įrašyta ir pasaulio istorijoje. Savo partijos žmonių patartas ir kraujo praliejimo vengdamas, Grinius iš prezidento pareigų atsistatydino, gavęs pasižadėjimą iš kitų, kad bus laikomasi Lietuvos konstitucijos. Tai buvo žmogaus, didelio humanisto nusileidimas jėgai, kuri prieš jį ir jo pastatytą vyriausybę atėjo iš krašto vidaus, bet ne iš užsienių.

TAUTOS SVEIKATINGUMO SARGYBOJE

Jėga priverstas pasitraukti nuo valstybinio darbo, Grinius pradėjo privataus žmogaus gyvenimą, neskaitant meto, kai jis dar tvarkė Kauno miesto sveikatos reikalus, kurie buvo pavyzdžiu visai Lietuvai. Savo gyvenime Grinius turėjęs ir labai didelę gydymo praktiką, nes esą, per savo rankas praleidęs apie šimtą tūkstančių pacientų. Bet daktaro Griniaus sveikatos tvarkymo filosofija buvo žymiai platesnė, negu vien tik ligonių gydymas. Pirmon vieton jis statė profilaktiką, tai yra kovą su ligų priežastimis. Jis rašė, kad tautos sveikatingumas priklauso ne nuo receptų skaičiaus, kuriuos daktarai išrašo, ne nuo brangių vaistų vaistinėse perkamų, bet nuo gero oro, gero vandens, gero buto, švaros, gero drabužio, gero darbo sutvarkymo ir tinkamo poilsio. Tokiom sąlygom sudaryti, kad jomis galėtų visa tauta naudotis, reikėjo plėsti socialinę sanitariją, socialinę mediciną ir panašiai. Esą, neužtenka turėti ligonių bei vaistų, bet reikia turėti gerus sanitarinius įrengimus. Reikia, pirmon eilėn, pašalinti ligas sukeliančias priežastis, reikia šviesti tautą, kad patys žmonės mokėtų ligų saugotis.

Šiais klausimais Grinius yra parašęs apie 200 straipsnių. Redaguodamas "Lietuvos ūkininką" jis įvedė specialų jo priedą "Sveikatą".

Šalia savo spaudos, seimo nario ir valstybės vyro darbų ir pareigų dr. Grinius buvo įsitraukęs ne tik į politines, bet ir sveikatingumu besirūpinančias organizacijas. Jis organizavo motinoms ir vaikams globoti Pieno Lašo Draugiją, Kovai su Tuberkulioze Draugiją ir joms nuo 1923 m. pirmininkavo. Jis artimai bendradarbiavo Lietuvos Raudonajame Kryžiuje, bei kitose panašių siekimų organizacijose, redaguodavo jų leidinius ir pats juos daugiausia prirašydavo. Ne be pagrindo daktaras Tercijonas Griniaus svei-

Dr. K. Griniaus atsi-
sveikinimas, išvyks-
tant į J.A.Valstybes.
Rašytas 1946 spalio
10 d., iš emigracinės
stovyklos Frankfur-
te.

prašome priimti ir per meryg-
jį laiškelį mūsų atsiduokimui
sėdintis su palankėjimu greičiau
susitikti ar per klt ar beto nepriešau-
somą Lietuvos ir tenai pabūti
vėl dakt. mūsų tėvynei laidi.
Pirmą kartą išduoti sunkius dėjimus
laikais ir išlaikyti sveikata.
Jūsų K. Grinius

katos klausimais parašytą literatūrą vadina po-
puliarios medicinos enciklopedija.

Bolševikai, okupavę Lietuvą, visas organiza-
cijas su triukšmu uždarė. Niekas nebesusigaudė
ir sveikatos reikaluose. Spauda taip pat buvo
likviduota. Po kelių mėnesių sveikatos komisaras
V. Girdzijauskas pakvietė dr. Grinių redaguoti
“Liaudies Sveikatos” žurnalą. Kai iškvieistas Gri-
nius atėjo į kadru skyrių, tai jo vedėjas rusas,
paėmęs Griniaus bylą klausia: “Vy gramotny?”
Tamsta raštingas? Grinius padarė išvadą, kad
komunistų Rusijoje galėjo būti daktarų ir redak-
torių ir neraštingų.

PRIEŠŲ SMŪGIAI

Kaziui Griniui vis kietai kovojusiam su Lie-
tuvos priešais, teko daug kartų ir nukentėti. Jo
namai Marijampolėje buvo virtę lietuvių sąjūdžio
centru. Tuose sąjūdžiuose labai aktyviai veikė ir
jo pirmoji žmona Joana. Tik daktaro iškaba prie
durų, gana gerai saugojo Grinius nuo didesnių
bylų, nors vietiniai žandarai labai gerai juto, kad
tuose namuose kažkas darosi žymiai daugiau, ne-
gu vien ligonių atsilankymai. Jie matė, kad Ma-
rijampolėje pradėjo jau legaliai atsirasti naujos
draugijos, plito spauda, dygo ir naujos bylos, dėl
kurių nemažas žmonių skaičius net Sibiran buvo
išvežta. Garsios tada bylos buvo “Sietyno” ir
“Šviesos”.

Įsisiūbavus revoliucijai, 1905 m. lapkričio
mėn. rusų valdžia įvedė karo stovį. Pasinaudo-
dami ta padėtimi, Marijampolės žandarai, tuojau
sudarė naują bylą ir Grinių su žmona nutarė iš-

tremti į Poltavą. Paėmė žydų laikomą arklinį
vežimą, į jį susodino Grinius, prie jų prisodino
keturis ginkluotus palydovus ir taip nuvežė į
Kauną, kur pasodino kalėjiman, kad paskui būtų
išvežti į Poltavą, kaip pavojingi asmenys. Tačiau,
tebesant kalėjime, buvo panaikintas karo stovis
ir Griniai buvo paleisti namo. Bet, po to, Griniui
dar teko kelis kartus, po kelis mėnesius ar savai-
tes, sėdėti Kalvarijos kalėjime — 1908, 1910 ir
1911 metais.

Griniaus šeima nepaprastai skaudžiai nu-
kentėjo Rusijos revoliucijos metu, kai gyveno
Kaukaze. Jam ir sūnui Kaziui, vėliau Lietuvos
kariuomenės pulkininkui, nesant namie, įsiveržė
ginkluotas bolševikas ir nužudė Griniaus žmoną
Joaną ir jų 16 metų dukrelę Gražiną. Kokį skaus-
mą išgyveno likusieji nesunku kiekvienam iš
mūsų suprasti.

Grinius buvo įteikęs ne vieną memorandu-
mą ir po jo buvusiai Lietuvos vyriausybei, kai
tik matė svarbų reikalą. Jis drauge su kun. Kru-
pavičiumi ir prof. Aleksa (jie abu buvę žemės
ūkio ministeriais), 1942 metais įteikė vokiečių
okupacinės valdžios generaliniam komisarui Ren-
telniui memorandumą, kuriuo protestavo prieš
Lietuvos gyventojų žydų naikinimą, ūkio griovi-
mą, vokiečių Lietuvos kolonizavimą ir kitas blo-
gybes. Dėl šio, raštu įteikto protesto, Krupavičių
ir Aleksą ištrėmė į Vokietiją, o Grinių, dėl seny-
vo amžiaus, į kaimą Suvalkijon. Darant daug
pastangų, kad Griniui vėl būtų leista gyventi
Kaune savo namuose, po metų geštapas jį atsi-
gabeno į Kauną, kur jis buvo klausinėjamas:

PAVYZDINGAS SUKILĖLIS

ALGIRDAS BUDRECKIS

Tėvynės meilė dažnai silpnus žmones paverčia didvyriais. Dėl tėvynės daugeliui yra nesunkūs dideli vargai ir net mirtis. Spaudos draudimo metais kas gi vertė žmones gabenti draudžiamas knygas ir platinti jas liaudyje? Juk už tai buvo tremiama Sibiran, grūdama į kalėjimus, o vis tik nepabūgta, nes tėvynė šaukė prie darbo. Skaitydami tų laikų nuotykius, randame daugybę pasiaukojimo pavyzdžių dėl tėvynės. Mylis tėvynę nebijo ir mirti dėl jos. Patekę į svetimųjų vergiją, lietuviai nenustojo svajoję apie laisvę; darė sukilimus, kurie, nors ir nepasisekdavo, nes trūko pasiruošimo, ginklų ir nesutikimai vadų tarpe daug pakenkdavo, ypač, kad jie buvo daromi drauge su lenkais, bet parodė daug gražių pasišventimo pavyzdžių, kuriais mes turime pasigėrėti ir sekti.

Antanas Mackevičius, lenkmečio ar 1863 metų sukilimo vadas, buvo lietuvių sukiliminės dvasios ir didvyriškumo pavyzdys. Mackevičius buvo staigus, kupinas karšto tikėjimo, kurį mokėjo įkvėpti liaudžiai, juo akylai pasitikėjusiai. Jis buvo tikra žemaičių dvasia: kai tik jo būriai būdavo išblaškomi, sukilėliai sumušami, jis grįždavo prie Nevėžio, prašnekdavo į žmones, ir vėl nauji būriai šimtais eidavo paskui jį.

1863 m. Lietuvos sukilėlių ženklas.

Antanas Mackevičius gimė 1828 m. Tytuvėnuose, Raseinių apskrity, kilęs iš neturtingų ūkininkų šeimos. Būdamas 12 metų, pėsčias nuvyko į Vilnių, kur šešis metus mokėsi gimnazijoje. Jis maitinosi savo darbu, tarnaudamas vienuolyne, arba gaudamas pašalpą iš vienuolių. Baigęs gimnaziją, sako, pėsčias nuėjo į Kievo universitetą, kur du metus studijavo. Europoje 1848 m. pradžioje revoliucijos viesulas. Daugelis vyko Vakarų Europon padėti sukilėliams, o likusieji gyvai pradėjo svarstyti tėvynės išvadavimą iš rusų vergi-

“Kodėl Tamsta susidėjai su komunistu Krupavičiumi?” Grinius į tai atsakė: “Krupavičių seniai pažįstu, jis yra katalikų kunigas, bet ne komunistas.” “Tai kodėl Krupavičius įteikė komunistų partijai memorandumą, pasisiūlydamas su jais bendradarbiauti?” Grinius jiems į tai atsako: “Jei Krupavičius būtų komunistas, jam nebūtų reikėję tokio memorandumo duoti, o jei jį įteikė, tai buvo tik politinis žaidimas.”

Geštapas Grinių paleido. Pasiėmęs kepurę ir lazda, Grinius atsikus į geštapininkus pasakė. “Ich sage nicht aufwiedersehen, aber adie.” (Aš nesakau iki pasimatymo, bet sudie.)

Dažnoje kritiškoje padėtyje Grinius rasdavo tinkamą žodį ar išeitį. Apie jį, kaip apie asmenį, kol kas nedaug teturime aprašymų, bet tie keli, kuriuos turime, yra gana iškalbingi Griniaus asmenybei išryškinti. Plk. K. Žukas, buvęs Griniaus kabineto krašto apsaugos ministeris, rašo:

“Teko stebėtis daktaro Griniaus sveiku ir gaspadorišku protu, o taipgi sugebėjimu kiekvieną apsvarstytą klausimą trumpai ir aiškiai reziumuoti.” Felicija Bortkevičienė, ilgametė Griniaus bendradarbė rašo: “Dr. Grinius imponavo savo nuoseklia logika, savo sugebėjimu greitai orientuotis kiekvienoje padėtyje, mokėjimu kiekvieną priešų silpnybę panaudoti mūsų reikalams, dirbti daug ir prie visokių aplinkybių.” Prof. Petras Leonas rašo, kad lietuvių visuomenė Griniaus asmenyje turi granito stulpą, nepalaužiamą, nelinkstantį, einantį tiesiu keliu. Jis savo sveiku protu ir išsilavinimu greitai užimponuodavo kitus. Rašytoja Gabrielė Petkevičaitė pirmą kartą susitikusi ir susipažinusi su Griniumi, pati sau sušnabzdėjo: “Tai mūsų Vilius Telius.” Mes pažįstame Vilių Telių, legendarinį Šveicarijos laisvės kovotoją, pažinkime ir Grinių, tą žymų ir realų Lietuvos laisvės kovotoją!

jos. Prie tokių prisidėjo ir Mackevičius. Jis ryžosi mesti universitetą ir eiti į liaudį. Bet kaip prie jos priėti? Iš jaunų dienų matė kunigų didelį autoritetą, dėl to, apie 1850 m., jau randame jį Varnių seminarijoje.

Jis buvo paskirtas vikaru į Krekenavą, vėliau filialistu į Paberžę prie Surviliškio. Bekunigaudamas palaikė artimus ryšius su valstiečiais ir buvo jų mėgiamas. Jis gyveno labai neturtinai, nes ką turėdavo, atiduodavo vargšams. Iškalbingas pamokslininkas ir nuoširdus žmogus, jis daug bendravo su valstiečiais, tačiau buvo nemėgiamas dvarininkų dėl jo demokratiškų pažiūrų ir griežto nusistatymo blaivybės reikalu.

Aš myliu Lietuvą, jai atidaviau savo silpnas jėgas, — sako kunigas Mackevičius. Toliau jisai šiaip kalbėjo savo budeliams, suėmusiems šį narsų sukilėlį: “Aš visados ir visur veikiu vienas savo iniciatyva, nelaukdamas iš kitur pagalbos. Per dienų dienas važinėdavau po žmones, duodamas jiems suprasti, kad visų nelaimių priežastis yra rusų valdžia ir kad tik visi sukilę, galėsime išsivaduoti.”

Mackevičiaus išpažintis parodo, kad jis buvo geras psichologas ir propagandininkas:

“Tokios kalbos labai veikė žmones, ypač kunigui kalbant, kurio vardas tais laikais augštai stovėjo. Tokios kalbos platinosi žaibo greitumu. Stengiausi aplankyti visas žmonių sueigas — krikštynas, vestuves, laidotuves ir pn. Žmonės manimi tikėjo, nes matė žiaurų policijos ir vyriausybės elgesį. Kas doras — tas skriaudžiamas, nenaudėlis — gerbiamas. Taigi valdžia pati man padėjo mano propagandoje. Žmonės kėlė į dangų rankas žadėdami, laikui atėjus, visi padėti.

“Buvau iškalbus, tai niekados nepraleisdavau progos sakyti pamokslus, sakydavau tik gryną tiesą visiems ir šaukdamas pasitaisyti, o kaip užmokesnį — rodžiau tėvynės laisvę.

“Prasidėjus demonstracijoms, aš dar karščiau ėmiausi darbo, akindamas žmones sukilti; kai prasidėjo maištas Lenkijoje, aš pasakiau keltą pamokslų, atlaikiau mišias ir paskyriau sukilimo dieną.”

Sukilimui prasidėjus, jis pats pirmasis Lietuvoje, net nesulaukęs Vilniaus Komiteto leidimo, paskaitė iš sakyklos sukilėlių atsišaukimą ir ugingai ragino žmones ruoštis sukilimui. Anot Mackevičiaus:

“Man šaukiant, jaunuomenė, palikusi tėvus, susirinko su ginklais ir tvirtai pasiryžo ginti tėvynę. Bet šitokio pasisekimo susilaukiau tik po 12 metų nenuilstamo darbo. Aš ir kunigu tapau tik dėl to, kad galėčiau priėti prie mano liaudies ir kad daugiau įgyčiau teisės jos pasitikėjimui. Prie manęs plaukė visi mylintieji tėvynę. Atėjus sukilimui, Koliška išmokė mane ir 40 vyrų reikalingiausių karo taisyklių.”

Po mišių apie 300 žmonių minia patraukė į Krekenavos girias. Taip susidarė Paberžės pulkas. Į Mackevičiaus organizuojamus dalinius įstojė daugiau kaip 500 valstiečių, ginkluotų dalgiais ir senais šautuvais.

Tai buvo pradžia visos Lietuvos sukilimo. Mackevičius rėmėsi tik liaudimi. Jis troško laisvės tėvynei, o tai buvo galima atsiekti tik patiemis išsivadavus, pradėjus karą prieš carą, ponus, kurie baudžiavoje tebelaikė valstiečius. Vienių jėgos buvo menkos, tai nutarė prisidėti prie lenkų sukilėlių. Lenkų pagalba buvo tik priemonė Lietuvai išvaduoti. Sukilimo metu Mackevičius vis pabrėždavo, kad kovoja už Lietuvos laisvę, už jos valstybę atskirą nuo Lenkijos ir už valstiečių būvio pagerinimą. Jis pasisakė prieš lenkų sukilėlių norus sujungti Lietuvą su Lenkija. Įsakymai jo daliniuose buvo lietuviški. Būdamas kunigas, jis priklausė radikaliai sukilėlių sparnui, tuomet vadinamiems “raudoniesiems” (nieko bendro su dabartiniais komunistais neturinčiais).

Jis buvo pirmuoju vadu sutelkusių didelį būrį. Tik atvykus karininkui Sierakauskiui jis atsidavė pastarojo žinion. Sunku buvo kovoti. Žmonių susirinko, bet ginklų nebuvo. Buvo įmanoma tik miškuose slapstyti ir užpuldinėti iš pasalų. Pagarsėdamas savo partizanų būriu, Mackevičius skrido iš apskrities į apskritį. Sumuštas vienur, jis surinkdavo išsiblaškiusius ir pasirodydavo kitur.

Pirmutinė kova, kurioje minimas Mackevičiaus vardas, įvyko 1863 m. kovo 15 d. ties Naujaberžiais, kur jis kovėsi su keturiomis rusų pėstininkų kuopomis ir vienu kavalerijos eskadronu. Lietuvos Komitetui paskyrus Zigmantą Sierakauskį Kauno gubernijos karo vadu, Mackevičius artimai dirbo su juo ir balandžio 18-19 d. įsijungė kartu su Koliška į bendrą Sierakauskio vadovaujamą sukilėlių kariuomenę. Balandžio 21 d. Mackevičiaus 300 vyrų dalinys pasižymėjo Gyvatėnų miško kautynėse, kai rusai užpuolė Sierakauskio stovyklą. Tame susidūrimo žuvo 40 rusų, apie 60 buvo sužeistų. Balandžio 26 d. Mackevičius kovėsi su rusais Karpiaus ir Komaro dvarų miškuose, Panevėžio apskrityje. Netrukus, po sekmingų kovų Anykščių apylinkėje, Sierakauskis paskyrė Mackevičių ketvirto bataliono vadu.

Gegužės 3 d. Mackevičiaus būrys susidūrė su rusais Kamajuose, o gegužės 4 d. kovėsi ties Rokiškiumi. Gegužės 8-9 d. Surviliškyje rusai užpuolė Sierakauskio išsisklaidžiusią kariuomenę. Ties Gudiškiu Mackevičius ragino dalgininkus ginti vežimus. Tačiau rusai juos atstūmė atgal. Pats Sierakauskis buvo sužeistas ir paimtas nelaisvėn. Jo kariuomenės likučiai išsiblaškę. Kairurie vadai stengėsi išlaikyti savo dalinius ir traukėsi vakaruosna. Mackevičiaus būrys persi-

metė iš Panevėžio srities į Raseinių apskritį, kur Laskauskas su 400 vyrų susijungė su juo. Apie Paberžę susidarė 1000 sukilėlių junginys. Čia, vasarą ir rudenį, Mackevičius kovėsi su rusais įvairiose vietose: ties Tytuvėnais, Šilale, Rietavu, Tverais, Šiluva, Krakėmis ir Josvainiais.

Netekus Sierakausko, Lietuvos laikinoji valdžia Mackevičių paskyrė bendru vadu. Būriuose buvo griežta drausmė; už pabėgimą buvo baudžiama mirtimi.

Pasak anonimino lenko rašytojo, kuris prisidėjo prie Mackevičiaus dalinio, sukilėliai dėvėjo pilkomis milinėmis ir lapinėmis kepurėmis. Jų ginklai: dalgiai, dvivamzdžiai, pistoletai. Nebuvo nei gurguolės, nei vežimų; kiekvienas pats nešėsi maistą ir amuniciją. Visi žygiuodavo pėsti. Mackevičius gan lakoniškai apklausinėdavo kiekvieną norintį įstoti į dalinį: "Ar moki šaudyti ir paklusti? Ar moki melstis? Ar sugebėsi tinkamai mirti?" Dažnai jo puolimai vykdavo nakties metu. Dalinys, paprastai, nakčia nužygiuodavo 20 mylių, o dienos metu ilsėdavosi miškų plynuose. Po pavykusio žygio, saulei auštant, Mackevičius vadovaudavo dalinio maldai, kai visi sukilėliai suklupdavo prieš dalinio vėliavą, ant kurios buvo nupieštas Švenčiausios Panelės atvaizdas.

Milinės skvernais pakeltais iki kelių, su kry-

Lietuvos sukilėlių generolas kun. Antanas Mackevičius. Portretas sukurtas dail. - mėgėjo B. Čeplinsko pavergoje Lietuvoje.

*SUKILĖLIŲ VADAS,
KUNIGAS MACKEVIČIUS
(1863 m. pakartas Kaune)*

*Raudona konfederatė,
Abito skvernai pakaišyti.
Dūšia — Aniuolo,
Žvilgis — vėlnio keršto.
Sparnais, rodos, lekia
Kaimas nuo kaimo.
Gysluotoj rankoj kryžius,
Kardas prie šono.
O krūtinė kaip špižas,
Širdis kaip karvelio.
Kraujuose braidyk! . . . Ora
Et labora!
O Tu, sušelpk vargingą savo tautą.
O Jėzau Saldus! . . .
Prie manęs bajorai, tarnai, ūkininkai,
Prie manęs į mirtingąjį mūsų;
Maskvai laikas pralaimėti:
Konšachtai ne mano dalykas.
Mušk — kapok!
Durk — kirsk!
Jėzus Marija.*

Autorius nežinomas
Vertė sav. Jurgis Čiplies

žiuku rankoje ir kardu prie šono, taip barzdotas Mackevičius vesdavo savo būrius. Sukilėlių Kau-no gubernijos vadovybės įsakymas nr. 586, datuotas 1863 m. gruodžio 3 d., praminė jį "mūsų antrasis Vytautas". Šis įsakymas liudijo, jog Mackevičius, "vadovaudamas 200 vyrų daliniui, gudriai išsisukdavo iš 10,000 maskolių kareivių vykdomų supimų." Rusai nesekmingai bandė jį ir klasta pačiuoti. Jų šnipai išiskverbė į sukilėlių eiles, tačiau, anot rusų pareigūno Butkovskio: "Mano rusiška sistema baigėsi fiasku." Kitaip saktant, rusų pareigūnams nepavyko rasti išdavikų paimti Mackevičių.

Sukilimas, tačiau, negalėjo pavykti, nes jėgos buvo perdaug nelygios. Trūko vyrų, ginklų ir maisto. Jau 1863 m. vasarą pradėjo sukilėlių būriai mažėti. Nudriskę, alkani sukilėliai klaidžiojo po miškus ir pradėjo plėsti; tik vienas Mackevičius ištvėrė ilgiau, nes žmonės jį globojo ir niekas nedrįso išduoti jį rusams. Jis nesigailėjo savęs, vien tik troško laisvės tėvynei.

Kaimiečiai sukilėlius rėmė, bet atėjus rudenis darganai, padėtis darėsi vis sunkesnė. Rusai sutraukė didelę kariuomenę prieš išbadėjusius partizanus. Kartą, Mackevičiaus būrys iš 80 žmonių, gavęs arklių, netikėtai puolė rusus, išsklaidė juos ir pakelta nuotaika žygiavo toliau. Bet rusai juos pasivijo ir sudavė galutinį jiems smūgį. Tai buvo lapkričio mėn. 26 d. ties Leberdžiais. Daug sukilėlių krito, kiti išbėgiojo, o Mac-

LIETUVOS KARIUOMENĖJE

J. VAIČELIŪNAS

STOJU Į KARO MOKYKLĄ

Savo tarnybą Lietuvos kariuomenėje esu aprašęs knygoje — *Tėvynės sargyboje*. Joje yra laikas ir praleista, ypač gyvenimas Karo mokykloje. To gyvenimo anksčiau nepaliečiau, nes apie tai yra išleista net dviejų tomų S. Urbono atsiminimų knyga — *Kariūno atsiminimai*. Dabar noriu kiek paliesti gyvenimą Karo mokykloje ir dar šį bei tą, bendrai, iš mūsų kariuomenės gyvenimo.

S. Urbonas Karo mokykloje mokėsi 1927-29 m., o aš joje mokiausi 1930-32 m. Jeigu tais laikotarpiais gyvenimas mokykloje turėjo panašumų, tai jis turėjo ir skirtingumų, nes 1930-32 m. Karo mokyklos vadovybė buvo beveik pagrindinai pakeista. Nuo vadovybės priklausio vienokia ar kitokia tvarka mokykloje, neskaitant joje gyvenimo tvarkos, kurią nustato kariniai statutai.

Karo mokyklon stoti galvojau jau tada, kai

lankiau Joniškėlio vidurinę mokyklą. Apie stojimą į tą mokyklą galvojo ir daugiau mokinių. Kaikurie iš jų save vadindavo sportininkais, čempionais ir panašiais vardais. Jie dėl savo "čempioniškumo" tikėjosi lengvai pateksią į Karo mokyklą. Aš nebuvo koks ypatingas sportininkas, o tuo labiau koks nors čempionas, todėl patekti į karą mokyklą turėjau mažą vilties. Vienas tų "čempionų" net aiškino, kad, stojant į Karo mokyklą, reikia išlaikyti įrankių gimnastikos ir lengvosios atletikos egzaminus.

Joniškėlio vidurinėje mokykloje lengvojoje atletikoje turėjome progos praktikuotis tik bėgime. Kartais, kokie 4-5 mokiniai, pertraukos metu, pilnu tempu pasileisdavome bėgti taku apie mokyklos bei ligoninės sodą. Tą, daugiau kaip kilometrą, atstumą nubėgdavome per kokias keturias minutes. Kaip po tokio bėgimo jausdavosi kiti — nežinau. Aš gi gerklėje jausdavau

kevičius su dviem vyrais išėjo link Nemuno, tikėdamasis pasiekti Lenkiją, kur jo niekas nepažino.

Vilniuje, tuo tarpu, laikinoji Lietuvos valdžia iširo: nariai buvo išgaudyti, arba turėjo bėgti. Liko vienas tik Kalinauskis, nevainikuotas "Lietuvos karalius"; jisai vienas vedė visą sukilimą. Sukilėliai miškuose girdėjo apie "Lietuvos karalių", laukė jo nurodymų ir įsakymų. Bet atėjo sunkūs laikai, iš visur spaudė kazokai. O čia badas, saviškių nepasitikėjimas, nes nustota vilties laimėti. Kalinauskis patarė Mackevičiui laikinai paleisti žmones, nes 1864 m. pavasarį gal ir vėl bus galima pradėti sukilimas. Mackevičius pradėjo rūpintis padėtimi: reikėjo daugiau ginklų — žadėta, o neištesėta; turėjo ateiti pašalpa iš užsienių, kuri vis neatėjo. Reikėjo pačiam vykti į Paryžių, kad susižinotų su Lenkų valdžia dėl pagalbos Lietuvai.

Jis patraukė miškais į Panemunę. Gruodžio 17 d., pakeliui, užėjo į vieną trobelę prie Ringuvos (5 km. nuo Vilkijos), pailsėti. Ten vienas vokiečių kolonistas bėglius pastebėjo ir pranešė maskoliams. Po valandėlės atpyškėjo rusai ir suėmė du jo draugu. Mackevičiui dar pasisekė pasprukti, bet neilgam. Sužeistas kojoni, negalėdamas paskubėti, Mackevičius buvo suimtas. Nuvarytą į Panevėžį Mackevičių rusai visiems rodė. Jie labai nudžiugo sugavę Mackevičių. Jų tikslas buvo suimtąjį vežioti po kraštą, kad įtikintų žmo-

nes, jog tolesnis sukilėlių pasipriešinimas yra be prasmės. Valstiečiai, tačiau, masėmis ėjo į bažnyčią už jį melstis. Muravjovas, tada, liepė jį pėsčią varyti į Kauną; jis ir ėjo pririštas prie karties, kiekvienas jo žingsnis kelė jam aštrų skausmą. Rusai jam žadėjo malonę, kad tik išduotų sukilimo vadus, bet jis paniekinamai atmetė visus jų pasiūlymus.

Tardymų bei teismo metu Mackevičius laikėsi didvyriškai. Jis ir Kauno kalėjime buvo išdidus: vadino save sukilėlių generolu. Jis protestavo, kad rusai generolą surištą veda. Rusai, norėdami pasityčioti iš jo, mėgino su jo tėvo pagalba išgauti norimas paslaptis. Įbauginę tėvą jie atvedė į kalėjimą. Tėvui pradėjus išmėtinėti sūnui už jo darbus, sūnus tik atsakė: "Tėve, mano karalystė ne iš šio pasaulio! Aš niekadęs nesigailėsiu, kad stojau ginti savo tėvynės..."

Mackevičius suprato, kad jau neištruks, o, tačiau, taip dar norėjo gyventi, kovoti dėl tėvynės... 1863 m. gruodžio 28 d. jis buvo vežamas vežimu į egzekucijos vietą — tyčia rodomas sušauktom miniom. Užvestas į sukaltą iš lentų paaugštinimą ir dar kartą paklaustas, ar pagaliau prabils, jis atsakė: "Aš atlikau savo, dabar jūs padarykite, kas jums priklauso."

Mackevičius buvo viešai pakartas Kaune, Ožėškienės gatvės aikštėje. Žuvo jis. Žuvo daugybė į jį panašių. Bet jų ideja, laisva tėvynė Lietuva, nežuvo.

kartumą. Tada ir nežinojau, kad toks nemetodiškas pasiruošimas bėgimui nėra sveikas.

Iš tų visų bėgikų vėliau, pasirodė, tik aš vienas įstojau į Karo mokyklą. Stojant į mokyklą jokių įrankių gimnastikos ar lengvosios atletikos egzaminų nebuvo. Mano apie sodą bėgimo draugai į Karo mokyklą negalėjo įstoti, nes jie buvo likę tik su keturių klasių išsilavinimu.

Karo mokyklos viršininkui prašymą padaviau tuojau po mokytojų seminarijos baigimo. Prašymą ir atestatą į mokyklos raštinę nuvežiau asmeniškai ir įteikiau tenai dirbusiam savo mokslo draugui Šapalui, o ištikimybės liudijimas iš Kauno apskrities viršininko įstaigos turėjo būti atsiųstas paštu.

Karo mokyklon stojančių priėmimas įvyko liepos mėnesio paskutinę savaitę. Man iš Žemaitijos, kur tą vasarą dirbau prie naujo geležinkelio statybos, į Kauną buvo tolokas kelias. Teko važiuoti traukiniu iš Kretingos, arba iš Telšių. Iš Kulupėnų kaimo į Kretingą buvo apie 20 km, o per Karteną į Telšius — apie 60 km. Pasiryžau į Kauną keliauti pro Telšius: mat, sutaupysiu 15 litų ir turėsiu progos ilgiau pažygiuoti. Juk noriu būti karys. Kariui žygis yra kasdieninė duona. Be to, keliaudamas į Telšius turėsiu progos pamatyti naują Žemaitijos ruožą.

Į Telšius išėjau apie 7 val. ryto, nes bijojau pavėluoti į vakarinį traukinį, einantį į Šiaulius. O, tuo pačiu, nenorėjau pavėluotai atvykti į Karo mokyklą, nes juk kariuomenėje punktualumas yra principinis dalykas. Keliauti per Žemaitiją yra įdomu: kalvos, slėniai, miškeliai, upės, ežerai. Kaikur pakelėse stovėjo kryžiai, koplytėlės. Tik mano spartesnis žygis neleido tais vaizdais grožėtis. Per 10 valandų pasiekiau Telšius. Paspirtintas žygis gerokai pavargino. Tą nuovargį jaučiau per ištisas tris dienas.

Į Telšius atvykau laiku. Įeidamas į miestą, pastebėjau, kad ir čia vykdoma Telšiai - Kretinga geležinkelio ruožo statyba. Tik žemės nukasimo darbus vykdė žemių kasimo mašina — bageris. Manau, kad to geležinkelio statybos darbai buvo vykdomi ir prie Kretingos. Iš Telšių traukiniu atvykau į Šiaulius, o iš čia — į Kauną. Nuo Šiaulių mano vagonė važiavo ir daugiau jaunuolių. Iš jų kalbos supratau, kad ir jie vyksta į Karo mokyklą.

PRIĖMIMAS

Nurodytą dieną iš ryto jau buvau A. Panemunėje, Karo mokyklos rajone. Dar prieš 8-tą valandą prie mokyklos raštinės būriavosi apie 100 jaunuolių, norinčių tapti kariais. Išėjęs kpt. Požėla, Karo mokyklos viršininko adjutantas, pranešė, kur ir kokia tvarka bus vykdomas stojančių karo mokyklon patikrinimas, ir kad pri-

ėmimas užtruks 3-4 dienas. Atvykusieji iš provincijos galės apsistoti 5 pėstininkų puko kareivinėse.

Stojančių patikrinimą atliko komisija, kurią sudarė Karo mokyklos viršininkas gen. št. plk. J. Jackus, tos mokyklos inspektorius gen. št. plk. ltn. J. Juodišius ir mokyklos bataliono vadas plk. ltn. J. Kazitėnas. Toje pat patalpoje mokyklos gydytojas plk. B. Janulionis atliko sveikatos patikrinimą bei išmatavimus: ūgio ir svorio. Mano ūgis buvo 1.84m, o svoris — 82 kg. Smulkesnis sveikatos tikrinimas buvo atliktas Karo ligoninėje, Kaune.

Priėmimo komisija žiūrėjo kandidato išvaizdos, ar nepilnapadis, o plk. Jackus kiekvieno kandidato dar paklausdavo, kokią mokyklą yra baigęs. Supratau, kad tuo klausimu norėta patikrinti, ar kandidatas neturi kalbos trūkumų.

Stojantieji Karo mokyklon kandidatai galėjo būti apie 18-26 metų amžiaus. Jaunesnius — 17 m. kandidatus, priimdavo tik su protekcija (H. Karnauskas, S. Krasnickas). Priimdavo ir vyresnio amžiaus kandidatus, bet jie jau turėjo būti liktiniai puskarininkiai tarnaujantieji kariuomenėje.

Kai laisvalaikį praleisdavome 5 p. pulko kareivinėse, specialiai mums skirtose patalpose, nemažai kandidatų, ypač atvykusių iš provincijos, skubėdavo į Kauną, nes mūsų laikinoji sostinė — didmiestis juos domino. Kurie gimnazijas ar tolygias mokyklas buvo baigę Kaune, tie tuo miestu nesidomėjo.

Vieną vakarą, kai 5 p. pulko kariai buvo rikiuojami pulko aikštėje vakariniam patikrinimui, mes keli civiliai stoviniavome pulko aikštės pakraštyje. Netoli mūsų stovėjo leitenantas, pulko budėtojas. Mes, suradę proga, jį užkalbinome, duodami jam įvairių klausimų iš karinio gyvenimo srities. Juk ir mes pasiruošę žengti į karinį gyvenimą. Aš jam daviau gal kiek juokingą, bet mane dominantį klausimą: "Ar karininkai privalo gerti alkoholinius gėrimus?" Jis nusišypsojo ir atsakė: "Kas nori — geria, o kas nenori — ne. Perdėtas girtavimas kariuomenėje nepageidaujamas, o kartais už tokį girtavimą net baudžiama. Esti ir bendrų pramogų, balių, prie kurių išlaidų padengimo privalo prisidėti visi karininkai. Bet ir per tokius balius niekas neverčia gerti. Yra karininkų, kurie nei į burną neima alkoholinių gėrimų, bet tokių yra labai mažai."

Tas leitenanto paaiškinimas apie išgėrimus mane gerai nuteikė. Buvau girdėjęs, kad karininkai privalo daug gerti ir tuo pačiu išleisti daug pinigų iš savo gaunamo atlyginimo. Net mokytojų seminarijoje, kai kartą su draugais kalbėjaisi ta tema, vienas iš draugų — P. Garmus pasakė: "Karininkai uniformose atrodo gražiai, bet

jie neturi pinigų. Dauguma jų yra prasigėrę.” Mane karinis gyvenimas domino, bet bijojau patekti į tokią padėtį, kad ir nenoromis turėčiau praleisti savo pinigus girtavimams. Juk mano pareiga bus iš gaunamo atlyginimo padėti ir savo neturintiems tėvams.

Mūsų priėmimas tikrai užtruko kelias dienas. Karo ligoninėje buvo pagrindinai tikrinama sveikata: daromi įvairūs tyrimai, peršvietimai ir pan. Kai buvo suvesti sveikatos tikrinimo daviniai ir padarytas komisijos sprendimas, išgirdome sprendimo rezultatus, kurių specialiai laukėme kokias 2-3 valandas. Kai, pagaliau, pasirodė kpt. Požėla su sąrašu rankoje, visi jį apipuolėme. Jis atsistojo ant kareivinių durų pakopos ir garsiai pasakė, kad perskaitysiąs pavardes tų, kurie yra priimti į Karo mokyklą. Mano pavardė praskambėjo šeštoji iš eilės, nes šeštoju buvau padavęs prašymą. Kapitonas perskaitė per 70 pavardžių. Kai vėliau per porą metų apie 10 kariūnų iš mokyklos pasitraukė ar buvo atleisti, buvo priimta apie 20 kariūnų iš kariūnų aspirantų. Todėl po poros metų šios mokyklos XIV-tą laidą baigė 80 karininkų.

Adjutantas priimtiesiems pasakė dar neišsiskirstyti. Netrukus bus paruošti ir išdalyti pažymėjimai. Visi mes galėsime grįžti į namus. Mokslas prasidės rugsėjo mėn. 1 d. Tą dieną iš ryto mes visi privalome būti Karo mokykloje. Nepriimtiesiems pasakė, kad jie gali vėžti į raštinę ir atsiimti savo dokumentus.

ATOSTOGOS

Visi priimtieji buvo patenkinti, ne tik dėl to, kad buvo priimti į Karo mokyklą, bet ir dėl to, kad turės dar visą mėnesį atostogų. Tomis dienomis atostogų išvyko ir jau esantieji Karo mokykloje kariūnai.

Ir aš patenkintas iš Kauno grįžau į Kulupėnus. Šį kartą iš Telšių į Kulupėnus ėiau nesukibdamas — 12 valandų, ir dar aplenkdamas Kartenos miestelį ir tuo sutrumpindamas kelią kokiais šešiais kilometrais. Kaikur pakelėje matėsi nupjautų rugių gubos. Tai ženklas, kad vasara jau buvo persivirsusi į antrąją pusę.

Grįžau vėlai vakare. Visi jau miegojo. Prie namų mane pasitiko šeimnininkų šuo, kurs nebūdavo rišamas prie grandinės. Jis, matyt, iš tolo jautė, kad ateina savas žmogus, nes visai nelojo. Jis ėjo prie manęs vizgindamas uodegą. Ranka pabraukiau per jo rudus plaukus. Kai įėjau į savo kambarį, brolis pabudo ir, pamatęs, kad aš grįžau, paklausė: “Kaip reikalai?” “Viskas tvarkoje. Po mėnesio apleisiu Kulupėnus,” atsakiau aš.

Apie istojimą į Karo mokyklą niekam nepasakojau, išskyrus brolių. Vėl su gera nuotaika dir-

bau savo kasdieninį darbą. Dabar daugiau teko bendrauti su darbų vedėjo padėjėju, kurs taip pat buvo klaipėdietis. Jis buvo kokių 27 metų amžiaus. Su juo kartais pasikalbėdavome vokiškai. Man tai buvo šokia tokia tos kalbos praktika, o jam taip pat buvo įdomu su manim pasikalbėti, nes jis vokiškai kalbėjo geriau negu lietuviškai.

Darbas man patiko. Fizinis darbas gryname ore, jei jis nepersunkus, jaunam vyrui yra atgaivinimas. Per baigiamuosius egzaminus gero kai nukrito mano svoris. Dabar, bedirbant, svoris vėl padidėjo.

Kaikas iš Preibio šeimynos narių mane įtardavo, kad aš esu kelių klasių išsilavinimo. Vienas jų kartą pasakė: “Aš manau, kad jūs esate baigęs kokias tris klases, nes skiriatės iš kitų darbininkų ir kalbate kiek kitaip.”

Tik prieš išvykdamas pasakiau šeimnininkui, kad rytoj apleisiu Kulupėnus ir vyksiu į A. Panemunę, į Karo mokyklą. Jis iš karto nenorėjo patikėti. Kai parodžiau Karo mokyklos duotą pažymėjimą, jis kiek nustebo ir pasakė, kad į tą mokyklą priimami tik su keturių klasių išsilavinimu. Jis nežinojo, kad tai buvo prieš 6 ar 11 metų. Dabar į tą mokyklą priėmė tik baigusius gimnaziją ar tolygią mokyklą. Tiesa, 1925-27 m. į Karo mokyklą buvo priimami kandidatai ir su 6 klasių išsilavinimu, bet tokie kariūnai Karo mokykloje išbūdavo trejus metus, kurių vienus metus — paruošiamajame kurse.

KARO MOKYKLOJE

Rugsėjo mėn. 1 d. visi kariūnai kandidatai atvykome į Karo mokyklą. Iš atostogų buvo grįžę ir tikrieji kariūnai.

Dabar mus tvarkė ne adjutantas, bet mūsų pastovus kadras iš vyresniojo kurso kariūnų. Pirmiausia mus aprenge kariūnų vasarinė uniforma. Vėliau visus išrikiavo pagal ūgį ir suskirstė į būrius ir skyrius. Aš patekau į patį dešinįjį sparną. Už manęs stovėjo kariūnas kandidatas K. Januševičius. Jis už mane buvo koku centimetru augštesnis, bet į priekinę eilę nenorėjo stoti, nes, esą, pirmoje eilėje yra pavojingiau, nes viršinininkai greičiau pastebi kiekvieną smulkmeną: prastai nuvalytus batus, neįveržtą diržą ir t.t.

Mūsų pirmojo skyriaus skyrininkas buvo kariūnas J. Nazaras. Jo padėjėjas — kariūnas Norvaiša. Pirmo būrio būrininkas — kariūnas J. Valiulis, jo padėjėjas — kariūnas Šapronas. Pirmo būrio vadas — ltn. Ig. Morkūnas. Vyresnis kuopos karininkas — kpt. A. Urbšas. Kuopos vadas — kpt. A. Gaušas. Bataliono vadas — plk. ltn. J. Kazitėnas.

(Bus daugiau)

Kinijos gresmė

Kinijos "atbudimas" su kiekviena nauja diena, atneša vakarų kultūros pasauliui naujų rūpesčių. Pradedant 1949 m. su komunizmo įsigalėjimu Kinijoje, valstybės supančios Kinijos teritoriją pajuto vis didėjančių pavojų iš didžiojo kaimyno. Šiandien komunistinės Kinijos karinė jėga yra ne vien valdžios įrankis išlaikyti krašte režimą, bet ir pakankama priemonė ekspansijai. Kraštas yra komunistinės santvarkos pajungtas beatodairiniams partijos nustatytiems siekiams: — turint didelius žmonių išteklius, nesiskaitant su jų gerbūviu, viską pajungt išvystymui karinės jėgos, kurios pagalba galėtų pavergti saviems tikslams likusįjį pasaulį (plk. ltn. J. R. D. Cleland — Amerikiečių strategija). Šią ekspansiją pirmiausiai tiesioginiai šiuo metu jaučia pietų Azija — Indija, Pakistanas, Nepalo pasienio valstybės Sikkim ir Bhutan. Toliau seka Burma, Tailand, Laos, Cambodija ir abu Vietnamai; Tolimuose Rytuose — Korėja, Japonija ir Taiwan, toliau — Malezija, Filipinai ir Indonezija.

1949 m. vienas iš svarbiųjų Kinijos komunistų partijos uždavinių buvo atgauti visas Kinijos teritorijas ir paremti "išsilaisvinimo" karus Azijoje. Nuo to meto šis planas yra sistematingai vykdomas — Vidurinioji Mongolija, Sinkiangas, taip pat ir ne kiniečių gentys Kinijos provincijose, yra komunistinės Kinijos įtakoje; Tibetas jėga užimtas; rėmė šiaurės Korėjos komunistus "išlaisvinti" Pietų Korėją ir šiuo metu remia Vietkongą prieš Pietų Vietnamą. Planas sukurti Vidurio Azijos imperiją su ją supančiom dominijom tolesnei pasaulinio masto ekspansijai, yra labai aiškus ir jis sistematingai yra vykdomas (plk. Wyndham H. Bammer — Chinese Communist National Strategy). Šio plano užuomazga siekia 1920 metus, kai Rusijos komunistinės revoliucijos aidas pasiekė Kiniją su šūkiu išlaisvinti pavergtas tautas pilietiniais karais. Tokių išlaisvinimo karų pasisekimas turėjo siekti vakarų pasaulį, apsupant didžiuosius imperialistinius kraštus (vakarų Europą ir Ameriką), iš kur susidarytų bazės galutinam imperializmo sunaikinimui (Mao Tse-Tung — Protracted Warfare to the International Scene). Kiniečių teritoriniai siekiai 1925 m. buvo paskelbti ir nacionalistinės Kinijos vyriausybės — ano meto išleistame žemėlapyje į Kinijos teritoriją įėjo Sovietų Centralinės Azijos didelė dalis, arti pusės Ladakho, visas Nepalas, Sikkimas, Bhutanas, Assamas, Indokinija, Sulu archipelagas,

Taiwanas, Ryukyu, Korėja ir Sachalinas (plk. W. H. Bammer). Beveik po 25 metų, 1954 m. komunistinė Kinijos vyriausybė tą patį žemėlapi paskartojo tik su priedu, kad anie kraštai, 1840-1919 metų laikotarpyje, imperialistų buvo nelegaliai ir smurtu nuo integralinio Kinijos kūno atplėšti.

1958 m. kiniečiai paskelebė žemėlapi su Aksai Chin keliu išilgai indų Ladakho iki Sinkiango provincijos. Šį kelią komunistai pastatė tarp 1954 - 1957 m. Dėl šio kelio, nežiūrint kad Ladakho provincija priklausė Indijai, pastarosios vyriausybė nieko nereagavo, tik 1959 m. pareiškė protestą. Šis Aksai Chin kelias, strateginiai, kiniečiams yra gyvybinis jų vidurinės Azijos imperijos politikoje. Jei Sovietai atkirstų šiaurinį kelią nuo Rytų Kinijos į Siankiangą, tai kiniečių vakarinei ir pietų vakarinei gynybai tiekimas ir parama būtų labai sužalota. Priešui, jie netektų priėjimo prie Tibeto. Šiuo metu, kai Tibetas yra kiniečių rankose, per Tibetą iš šiaurės į pietus baigiami tiesti keliai link Nepalo, Sikkimo ir Bhutano sienų. Pažymėtina, kad minėtų kraštų ribose kiniečiai labai uoliai finansiskai remia vidaus kelių tinklo praplėtimą.

Pažymėtinas ir komunistinės Kinijos laikymasis Indijos atžvilgiu. Iki 1950 m. buvo vedama koezistencijos politika. Nuo pastarųjų metų kiniečių laikysena pasikeitė į agresyvią pusę ir 1960 m. karinė invazija galutinai parodė, kad Indijos santvarka neatitinka komunistinės Kinijos reikalavimams. Kiniečiai bando izoliuoti Indiją nuo ją supančių kaimynų, dėdami visas pastangas išardyti Pietų Azijos bloką. Kad Indija nesisijungtų su Pakistanu, kiniečiai organizuoja anuose kraštuose neramumus, pasienių incidentus, tikslu nusilpninti juos politiniai ir ekonominiai, kad tik neiškiltų kita Azijoje dominuojanti jėga. Nežiūrint, kad Ladakhas priklauso Indijai, kiniečių ginkluotos jėgos tebesaugoja Aksai Chin kelią nuo eventualios galimybės, jei indai 1959 m. protestą paremtų ginkluota jėga.

Po 1965 m. Indijos-Pakistano ginkluoto konflikto, amerikiečiai nutraukė Pakistanui ekonominę paramą. Tą išnaudojo kiniečiai ir davė Pakistanui 60 milijonų dolerių vertės karinę pagalbą, taip sutvirtindami koezistencinius ryšius. Jei kiniečiams pavyks įgyti politinę Pakistano kontrolę, tai Nepalas, Sikkimas ir Butanas sulauks Tibeto likimo. Prie to, savaime, dar prisidėtų Ladakhas, ir

Indija būtų tiesioginiai izoliuota nuo kaimynų.

Indokinija nuo seno buvo kiniečių sferoje, tik britų ir prancūzų verčiami jie turėjo iš ten pasitraukti. Kai komunistinė Kinija pradėjo atstatyti savas jėgas, Indokinija pasidarė pirmu kiniečių ekspansinės politikos taikiniu. Kiniečiai ir toliau dė visas pastangas, neįsiveldami į tiesioginius karinius konfliktus, Indokiniją ištraukti savon sferon. Kaip žinome, nūdieniniai kariniai veiksmai tuos kiniečių užsimojimus ir rodo.

Padėtimi Burmoje kiniečiai tuo tarpu patenkinti, nes valdžios priekyje ten yra neutralios politikos gen. Ne Win. Kambodija su princu Norodom Sihanouk yra nukrypus į kairę, kas taip pat yra palanku kiniečiams. Pasikeitus Vietname situacijai, kiniečiams palankia kryptimi, Burma ir Kambodija virstų komunistiniais kraštais.

Thailando strateginė šiandieninė pozicija verčia kiniečius didesniu intensyvumu didinti naminius konfliktus prieš Thailando vyriausybę, tuo labiau, kad amerikiečiai ten jau įkėlė koją su savom bombonešiu bazėmis. Tam tikslui yra suorganizuota, komunistų kontroliuojama, politinė partija — Thailando Patriotinis Frontas.

Komunistai taip pat organizuoja liaudies demokratinę partiją Kambodijoje, kuri neutralią Kambodijos politinę laikyseną paverstų palankia kiniečiams.

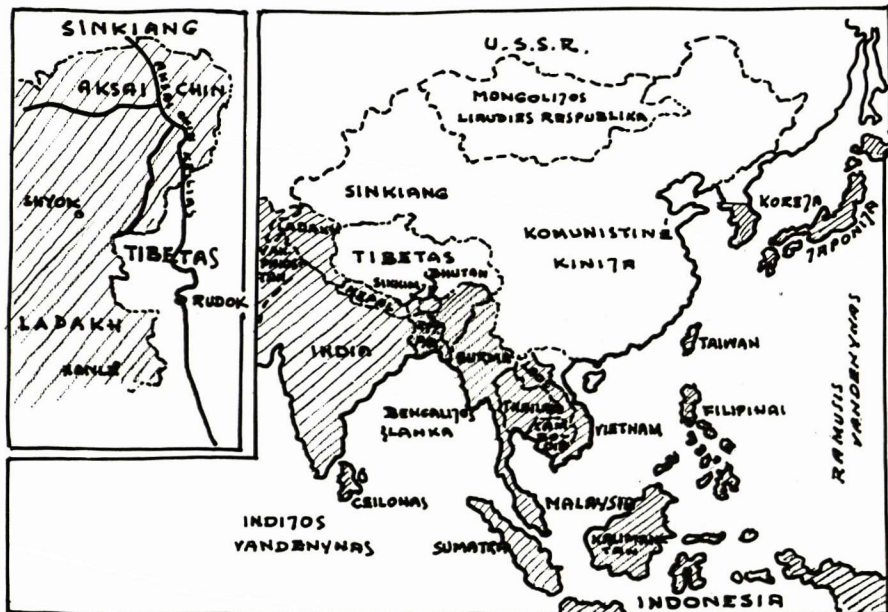
Vietnamas perėjo kiniečių dėmesio centru prasiėdėjus Ho Chi-Minh ginkluotam konfliktui su prancūzais. Šiuo metu Laos ir Pietų Vietnamas yra komunistinės Kinijos pirminių interesų sferoje, gi Hanoi yra tik jos planų vykdytojas, nes kaip anksčiau minėta, Kinija vengia įsivelti į tiesioginius kar veiksmus. (Tai bendra komunistų taktika; žiūr. š.m. Kario Nr. 3 — "Sovietų pažiuos ir politikos ir karo santykį")

Hanoi orientacija Pekingo link, Laoso princą Suvanna Phuma privertė persiorientuoti į neutralumą. Esama padėtimi yra patenkintas ir Pekingas, kai Vietkongas gali Laoso koridoriumi gautis tiekmenis ir karinius papildymus.

Tolimieji Rytai su Japonija, Taiwanu ir Pietų Korėja — čia kiniečių tikslas, pirmoje eilėje, išstumti amerikiečius. Tačiau, šiuo metu, toje srityje pastebimo aktyvumo nerodoma.

Taiwano sala ir Chang Kai-Sheko ir Mao Tse-Tungo skaitoma integrale Kinijos dalimi. Amerikiečių dabartinė intervencija, kiniečių nuomone, yra laikina ir be jų pastangų Taiwano sala atiteks Kinijai.

Komunistinė Kinija ir jos kaimynai.

Su japonais kiniečiai jau užmezgė ekonominius ryšius. Per japonų socialistų ir komunistų partijas jie varo propagandą išstumti amerikiečius iš Japonijos. Tačiau, būtų sunku įsivaizduoti kiniečių hegemoniją Japonijoje, nebent per kiniečių kontroliuojamą komunistų partiją ir palankią komunistų partiją, socialistų partiją, kurios patektų valdžion. Todėl kiniečių tikslas Japonijoje, tuo tarpu, yra tik sudaryti sau palankią atmosferą, išplėsti ekonominį bendradarbiavimą, socialinių ir kultūrinių vertybių pasikeitimus ir pagaliau, įgyti diplomatinę komunistinės Kinijos pripažinimą.

Indonezijos sritis su Malezija ir Filipiniais yra Kinijai svarbi strateginiai, todėl šiuo metu kiniečiai deda pastangas šiuos prieškomunistinius kraštus paversti neutraliais. Praeity metais buvo bandyta Indoneziją paversti komunistine, bet sukilimui nepavykus, kraštas pasiliko provarietiškos orientacijos, kaip ir kiti kaimynai. Koki būtų komunistų tolimesni siekiai šioje srityje, šiuo metu būtų tik spėjimas.

Prie visos kiniečių teritorinės strategijos reikia pridėti strateginius ir taktinius branduolinius ginklus, su kuriais teks visai rimtai skaitytis netolimoje ateityje. Mao Tse-Tungas

yra daug kartų išsireiškęs, kad "politinė jėga išauga iš ginklų vamzdžių" — branduolinių ginklų vamzdžiai kiniečių politiką tikrai išugdys į pasaulio pabaisą. Nežiūrint to kiniečių ekspansijai bus ir toliau naudojami pilietiniai karai, subversijos ir politinis veikimas atsiekti savus tikslus kituose kraštuose. Branduolinių ginklų panaudojimo gresmė turės realios įtakos kiniečių kaimynų politinei laikysenai ir toje įtakoje jie lengviau galės plėsti pilietinius karus, subversiją. Tuo pačiu didindami vakarų kraštams susirūpinimą kaip sustabdyti azijatiško komunizmo ekspansiją pasaulyje. B. B.

Malonus Prenumeratoriui!

J.A.V. spauda, kuri naudojasi "2-os klasės pašto kainomis", priklauso pašto įstaigos kontrolei. Pašto įstaiga inspekciją daro vieną kartą į metus. Jos inspektoriai tikrina: a) prenumeratorių skaičių, b) prenumeratorių atsiskaitymą už prenumeruojamą spaudą. Pašto įstaiga reikalauja, kad pirmųjų mėnesių bėgyje skaitytojai atsiskaitytų už prenumeruojamą laikraštį, arba žurnalą. Šis potvarkis nėra naujas, tik anksčiau jis nebuvo uoliai vykdomas, bet nuo pereinamųjų metų paštas ėmėsi griežtos kontrolės.

"Karys" yra vienas iš tų, kurie naudojasi "2-ja klase". Sąryšyje su numatoma kontrole 1967 m. pradžioje, gale 1966 m. buvo sulaikytas žurnalo siuntimas neatsiskaičiusiems už pereinamuosius metus 200 prenumeratorių. Šiais metais pašto kontrolė įvyko gegužės mėn. ir administracijai teko aiškintis už prenumeratorių, kurie dar nėra atsiskaitę už 1967 m., o tokių yra 42% — deja!

Prenumeratoriams, kurie yra atsiskaitę už 1967 m., yra pasiūsti kvitai, (arba ant asm. čekių yra padaryti atžymėjimai.) NEATSISKAICIUSIEMS, dėl didokų išlaidų, paraginimai nebus siunčiami, bet į šį žurnalo numerį (Nr.

5) įdedame prenumeratos mokesčio lydraščius (geltoni lapeliai), kuriuos prašome būtina panaudoti atsiskaitant už 1967 m. Panaudodami tuos lapelius palengvinsite administracijos darbą. Prašome nedelsti ir atlikti savo pareigą — sumokėti prenumeratos mokesťį.

Administracija

PLK. J. ŠLEPETĮ ir PONIA, netekusius svainio

NIKALOJAUS DEMIDOVO

nuoširdžiai užjaučia

NEW YORKO RAMOVĖNAI

Atominių ginklų taktikos ir strategijos tezės tebėra neišaiškintos

Neteko girdėti, kad kurį nors naują išradimą, kuris įvyko mokslui su technologija bendradarbiaujant, žmonija būtų pasmerkusi.

Pilkoi darbininkų masė, trokšianti likviduoti neturtą, vienintėlį kelią į laimę mato būtinose pažangoje moksle, technologijoje ir pramonėje.

Mokslininkai šiandieną jau žino būdus ir procesus apie kontroliuojamo ir nekontroliuojamo atomo skaldymą ir jo reakcijos apribojimus.

Užtat, nežino kokia yra tikroji atominio karo koncepcijos reikšmė. Žmonijos laimei, atominės bombos iki šiol tesprogo ant Hirošimos ir Nagasaki. Eksplozijos jėgą abi bombos turėjo apie 15-20 kilotonų ir abidvi buvo pavartotos tada, kai Japonija jau buvo pasiruošusi pasiūlyti Vakarams taikos derybas. Daugeliui tas davė pagrindą tvirtinti, kad karo veiksmų sustabdymui Pacifike tų ginklų panaudojimas ypatingos įtakos neturėjo.

Užtat, neaišku yra koku būdu tokios rūšies ginklai galėtų būti pavartoti prieš betarpius karinius tikslus kautynių lauke. Naišku, kokią reikšmę turi, iš karinio taško žiūrint, atominiai minų laukai ir daug kitokių tokio tipo ginklų. Tą paslaptį sudaro faktas, kad nei viena galybė negali leisti į eksperimentus, kurie, toje srityje, sudarytų betarpių informacijų šaltinį. Atominiai ginklai iki šiol sudaro vieną iš dominuojančių veiksnių mūsų amžiuje, o atominė jėga yra vienintėlė, su kuria privalo skaitytis visi politikai ir kariai.

Kadangi mes norime, kaip reikiant, įvertinti ir suprasti JAV valstybių politiką, tai privalome geriau susipažinti su atominių ginklų panaudojimu, o pirm visko, nustatyti konkrečiai, kaip suprasti sąvokas: "kilotonas", "megatonas", "taktiniai", "strateginiai", "atominiai ginklai", "atgrasinimas", "eskalacija", arba "galutinio sunaikinimo mašina".

Tom temom netrūksta net keistokų išvedžiojimų. Net ir atominių galybių kariniai archyvai į jas negalėtų duoti konkrečių atsakymų, kadangi ten yra tik turimi moksliški ir teoretiniai medžiagų įvertinimai.

JAV valstybėse yra daug asmenų rašančių ar besistengiančių, toje srityje, duoti daugiau vaizdumo apie atominę strategiją, arba branduolinį karą, kurio pasekoje, tik vieno puolimo metu, JAV valstybėse žūtų 100 mi-

lijonų žmonių. Jokiais konkrečiais tyrinėjimais ar daviniais nesiremami, jie tvirtina, kad žmonės, kurie po katastrofos išliktų gyvi, galėtų sukurti visai naują, didelę civilizaciją.

Negalima suprasti, kaip tie žmonės visą tą įsivaizdina, bet, jei jie pasiteirautų apie ištirtus sprogdimų atliktų atmosferoje davinis, kokį plotą užima žudantis radioaktyvinis spinduliavimas, tai suprastų, kad jis, deja, apima net pasaulio didžiausio miesto vietovę.

Dėl atominių ginklų "strategijos" ir "taktikos" termino apibūdinimo, paskutiniųjų 10 metų bėgyje įvyko žymesnė evoliucija. Vienok "taktiką" daugumoje apibūdina taip: "Sausumos ir jūrinių jėgų kautynėms išdėstymo, kautynėms vadovavimo, manevravimo ir kautynių pasekmių išnaudojimo menu". "Strategija yra augštesniųjų štabų planavimo ir didesnių karinių junginių ir kautynių operacijų meniškas vadovavimas".

Išsina, kad "strategijai" priklauso sprendimai dėl kariuomenės junginių, kurie dar nėra aktyviai užsiražavę į kautynes, o "taktika" — pasistūmėjimų ir ginkluotų jėgų kontrolė, kurios su priešu jau yra betarpiami sąlytyje.

Tarp šių dviejų apibūdinimų nebuvo aiškaus skirtumo, nes, kur vienu atveju yra taktikos reikalas, kitu atveju ir kitos augštesnės vadovybės daromuose sprendimuose, gali būti strategijos reikalas.

Dar didesnė maišėtis darosi, kada tuos terminus vartoja kalbant apie moderniuosius ginklus.

Megatonines bombas laikas vadina strateginiais ginklais, o dauguma vakarinių karinių ekspertų, neimdami dėmesin didelių sunaikinimų, kurie yra galimi jas pavartojus tankiai apgyventose vietovėse, jas vadina taktiniais ginklais.

Vakarų ir Rytų (Sov. S-gos) atgrasinimo taktika dabar yra remiama atliktais bandymais su tarpkontinentinėm balistinėm atominėm raketom. Amerikiečių raketos "Minuteman" yra hermetiškai uždarytos požeminiuose sandėliuose, o maskoliai savo raketoms sugalvojo kilnojamas raketų leidyklas, kurių joks "šnipas-satelitas" negali surasti.

Ką bendro tas viskas gali turėti su "atgrasinimo strategija"?

Tarpusavio atgrasinimo strategijai

priklauso taipogi ir povandeniniai laivai aprūpinti raketomis "Polaris" tipo; tas reiškia, kad tos raketos yra judomose leidyklose, po vandeniu ir jų suradimas yra neįmanomas.

*

Kaikurie ekspertai tvirtina, jei ištikrųjų susidarytų tokia situacija kai abiejose pusėse žūtų šimtai milijonų žmonių, tai tie, kurie po katastrofos išliktų gyvi, ant senosios civilizacijos radioaktyvių griuvėsių galėtų pastatyti visiškai naują pasaulį.

Tų "ekspertų" pakviestos tezės nėra nei moksliniai analizai, nei mokslinės teorijos, bet niekuo neparemti klaidėjimai ir nežinia kokiam blokui ir kokiam tikslui tarnauja. Taip spekuliuodami, labai mažai, arba ir visai neįžiūri labai svarbių politinių pereinimų, kurios įvyko jų akyse Kinijoje, Afrikoje ir kitose pasaulio srityse ir kurios turėjo įtaką į abiejų blokų politiką.

Galima tvirtinti, kad nei Vakarų blokas, nei Sov. S-ga savo strateginius sumanymus išbandyti praktikoje negali, nes tos rūšies ir mažiausias "ekperimentas" galėtų kainuoti milijonus gyvybių.

Atgrasinimo strategijos vertę išbandyti praktikoje galimybės nėra, tačiau pati koncepcija, kaip paskutiniųjų 10 metų istorija rodo, yra reali. Atominei pusiausvyrai didelis pavojus, jei kuri nors pusė prieš balistines raketas išgalvotų rimtą apsaugos sistemą — atominių raketų, nedalėkus taikinio, sunaikinimą.

Ginklavimosi lenktynių technika dabar išsivystė taip toli, kad persvarą visuomet turės puolantieji pusė, kuri galutiniu atveju gali suparalizuoti priešų gynybos sistemą ir jam padaryti netikėtus, milžiniškus nuostolius.

Visus teoretikų svarstymus ir abstraktinį supratimą atominių ginklų nagrinėjime gavusius "pilietybės" teisę, atmetus, galėsime susivokti, kad mūsų atominėje epochoje pagrindinė teisybė kol kas yra paprasčiausnė.

Atominiai ginklai yra ir jų atmesti negalima. Tų ginklų bandymus atlikinėja JAV valstybės, Sov. S-ga, mažesniame laipsnyje — Anglija, neužilgo ir Prancūzija virs atominė galybė, pagaliau, toje srityje ir Kinija daro rimtą pažangą.

Dvi didžiosios galybės: JAV ir Sov. S-ga, kurios per eilę metų bando atominius ginklus, visa jų veikla duoda mums suprasti, kad ir žinodamos atominių ginklų pavojingumą, nuo jų tobulinimo jos negali atsisa-

(Nukelta į viršelio 3 psl.)

Rašau tyčia . . .

Kai pasikalbėjimuose su žmona, savo dideliu džiaugsmu ir pasitenkinimui, primenu, kad jau už nepilno dešimtmečio, o gal net ir greičiau, užbaigsiu savo "baltąją vergiją" (taip aš vadinu darbą plieno fabrike!), tai ji net susijaudina ir pradeda įrodinėti man, kad tai būsią kažkas baisaus... Sako, kad aš neturėsiąs ką veikti ir jeigu nenumirsiąs iš nuobodumo, tai pradėsiąs gerti kiekvieną dieną ir t.t. Trumpai kalbant, mano išsilaisvinimas iš "baltošios vergijos" beveik sutapsiąs su mano "žemiškosios kelionės" pabaiga...

Neįtikinu savo "širdelės" nei įrodinėjimais, kad nedirbdamas fabrike aš turėsiąs pakankamai laiko žuvavimui, medžiojimui ir, daleiskim, lankymui tokių vietų (įskaitant Europą), kurių normaliai, vien tik dėl savo darbo ir laiko stokos, dabar negaliu pamatyti. Paskutinis man, lyg netyčia išsprūdęs argumentas buvo tas, kad aš parašysiu knygą...

"Idomu apie ką tu rašytum?! Turbūt, apie savo 'siautimus' ir visuose pasaulio kampuose išblaškytas 'senas meiles', o tarp kitko, kokį pavadinimą parinktum savo knygai?"; kaip kulkosvaidžio automatinės ugnies, esu apibieriamas ironiškais klausimais.

Žinoma, atsakau, kad, sekdamas didžiųjų vadų pavyzdžiu, knygą rašyčiau tik apie save ir savo gyvenimus — nuo nesugrąžinamos jaunystės dienų, ligi šiandien, — o knygos pavadinimas kodėl negalėtų būti, kad ir "Rašau tyčia"?

Kažkur esu skaitęs, kad lengviausia parašyti yra kaip tik knygą apie save ir atsiminimus, kurių kiekvienam iš mūsų netrūksta. Toks tik skirtumas, kad daugelio žmonių gyvenimas yra ir buvo ramus, vienas, be jokių ypatingų įvykių, o kitų, prie kurių aš ir save pabandyčiau priskirti, "žemiško gyvenimo audras" gerokai pagražino bei paryškino savo dieviškais teptukais Afroditė, Marsas ir Bachas...

Pradėčiau rašyti, turbūt, nuo pat kūdikystės laikų, po I-mo Pasaulinio karo, kai tėvelio bernai uždėdavo man ant galvos vokišką šalmą ir kai be jokių rūpesčių galėjau kiekvieną dieną žaisti, pro mūsų ūkį ėjusiuose, dar neužlygintuose, apkasuose.

Ryškesnis ir ligi šiol įstrigęs atmintyje yra mano tuo laiku jau 17-mečio abituriento, atsisveikinimas su tėvais išvykstant į Karo Mokyklą.

Prisimenu, pabučiavau tėveliui į ūsą, o mama pradėjo net ašaras šluostytis. Nepagelbėjo nei mano raminiamai, kad aš ne svetimiams, bet savanoriškai išeinu tarnauti, ir kad prasidėsiantis naujas gyvenimas, kaip tik, būsiąs mano svajonių bei vilčių išsipildymas. Ir tai buvo tiesa!

Nuo šio, prieš 33 metus įvykusio atsisveikinimo, tolimesnis mano gyvenimas, kaip filmas ekrane, prabėga atmintyje.

Sunkūs, bet malonūs prisiminimai buvo dveji metai Karo mokykloje; linksmas, nerūpestingas, nors ir darbingas karininko gyvenimas pulke; liūdna ir net šurpi pirmoji sovietinė okupacija ir buvusios Lietuvos kariuomenės išprievartavimas — pavertimas "liaudies armija" ir inkorporavimas "nenugalimojon" armijon; sovietų - vokiečių karas, tarnyba Savisaugos daliniuose ir "žygiai Didžiųjų Lietuvos Kunigaikščių pėdomis" Ukrainoje ir Rusijoje; 7 dienų apsupimas Ostrogorske (400 km. į rytus nuo Charkovo). "gubernatoriavimas" Gudijoje, grįžimas Lietuvos ir atsisveikinimas su Tėvyne; Vokietija (Drezdenas), priverstinas grįžimas atgal į Lietuvą — Žemaitijon, 1944 m. rudenį vėl Vokietija, amerikiečių išlaisvinimas; stovyklinis gyvenimas Vokietijoje ir galų gale, soti, laisva bei demokratiška Kanada, bet kartu ir neišvengiama "baltoji vergija" — darbas fabrike.

Gausius puslapius galima būtų parašyti apie kiekvieną gyvenimo skirnelę, kur kasdienius įvykius dažnai nušviesdavo bei pajvairindavo anksčiau minėti mitologiniai dievaičiai, kurie, reikia pripažinti, man labai blogi, nei šykštūs, niekuomet nebūdavo...

Pažvelgęs į kabančią prie rašomojo stalo mano Karo mokyklos laidos vinjetę, prisimenu savo draugus, kurių turėjau nemažai ir kurie dabar išblaškyti įvairiuose pasaulio kampuose; o kai kurių iš jų jau ir kaulai supuvę... Skaitai laikraščiuose, kad, štai, vienas mirė, tai kitas... Aišku, kad visi likusieji, neišskiriant ir manęs, nors dar garsiai giriuosi esąs "jaunas vyras", artėjame prie kažko neišvengiamo, paslaptingo...

Su toliau gyvenančiais kolegomis — buvusiais karininkais — mano visokie ryšiai nutrūko, tačiau su daugeliu čia, Šiaurės Amerikoje, gyvenančių "kirvių" (taip aš vadinu savo tos pačios laidos draugus), tai

net dažnai susitinkame ir net du suvažiavimus — Toronte 1961 m. ir Čikagoje 1966 m. suorganizavome. Labai malonu tokių suvažiavimų metu susitikti bei pamatyti savo senus kolegas, bet tik kad to laiko nedaug, jei nori su visais bent trumpai pasikalbėti. Reikės sekančiam mūsų Karo Mokyklos laidos suvažiavimui (apie 1971 m.) pasiūlyti paskirti ilgesnį laiką, jei ne savaitę, tai bent kelias dienas, kad būtų progos su visais išsikalbėti bei atnaujinti pažintį bei draugystę.

Ne visi iš mūsų Karo Mokyklos laidos mirę būsime tokie laimingi, kaip a. a. kolega Jonas N., žuvęs sovietų - vokiečių karo pradžioje 1941 m., kurio garbei bei prisiminimui jo mamytė, Montrealyje gyvenanti rašytoja M. Aukštaitė, net dedikavo didoką eilėraščių knygą "Rožių vasara".

Atsimenu, kad tuojau po Karo mokyklos baigimo 1936 m., gyvenau viename bute su velioniu Jonu N. ir dabartiniu "Kario" administratorium Leonu B.

Grįžę iš tarnybos, dažnokai pakilodavome gintarinės spalvos taures, pajuokaudavome, kortomis palošdavome. A. a. Jonas N. mums dar pagrodavo smuiku labai jau gražią, bet melancholišką melodiją "Stefanija" ir, prisiminęs savo toli Kanadoje gyvenančią mamytę, dažnai net apsiašarodavo... Dabar toji mylima mamytė jį savo eilėraščiuose išgarbina bei išaukština vardais "amžių kodylas" ir "Vilniaus kalnelių švyturys"... Taip jau likimo buvo skirta, kad a. a. kolega N. negalėjo atvykti į Kanadą pas savo mamytę, o kodėl toji mamytė paliko jį Lietuvoje, taip man ir paliko paslaptis...

Kai kurie mano draugai, kurių dabar šioje "ašarų pakalnėje" jau nebėra, pasirodo net per daug gerai draugystę su manim prisiminė. Visai neseniai į mano rankas pakliuvęs lietuviškų Kremliaus padlaižių, šmeižiantis ir išsigalvojimų pilnas, leidinėlis, pavadintas "faktai kaltina" paduoda mano gero draugo Jono S. (paskutinio "Žemaičių legiono" vado) paskutinį, matomai prieš pat jo ekzekuciją išspausť prisipažinimą 1946 m. Šiame šlamštelyje net keliolika eilučių paskirta mano biografijai ir "išgarbinimui" kaip apie antitarybiškai nusiteikusį asmenį ir buožės sūnų... Kodėl šis pasipuošęs kankinio aureole kovotojas už Lietuvos laisvę mane į savo paskutinę "išpažintį" įtraukė, taip ir pasilieka neaišku.

Galų gale man tai visai nesvarbu. Šiuo laiku esu pavyzdingas "Ka-

nados pilietis iš Lietuvos", vedas ramų ir tvarkingą gyvenimą, o Kremliaus bernų rašlivos ar šmeižtai man lygiai tiek reiškia kaip žąselei vanduo...

Daug ilgų, linksmų ir liūdnų istorijų bei nuotykių parašyčiau apie savo dabartinius ir buvusius draugus, bet dėl laiko ir vietos stokos tuo tarpu pakaks. Svarbiausia, tai vis to laiko trūksta.

Štai, pavyzdžiui, ant mano rašomojo stalo guli nebaigta skaityti "Naujienu" bendradarbio Augustaičio knygelė apie a. a. Antaną Smetoną. Pradedu skaityti, bet užpykęs numetu šią knygpalaikę. Po kurio laiko, smalsumo vedamas, vėl bandau skaityti ir vėl nusviedžiu... Tai jau per daug šališkai, ir net iškraipytais faktais parašyta knygpalaikė, o šios rūšies "kūryba" gali prilygti tik Kremliaus bernų rašlivos ir šmeižtai. Nejuokaudamas ir neperdėdamas, atvirai šią knygelę pavadinsiu "nustumto nuo valdžios lovio paršelio žviegavimu"...

Kodėl tautietis Augustaitis, turėjęs nepriklausomoje Lietuvoje labai augštą tarnybą, pats savęs nekritikuoja ir kuo jau taip buvęs Lietuvos pirmasis ir ilgametis respublikos prezidentas ir kiti augštesnieji vyriausybės nariai taip jam nusikalto? Gal tik tuo, kad jo turėta gerai apmokama tarnyba kitam atidavė, bet tam turėjo būti priežasčių.

Tris kartus nepr. Lietuvos gyvenime man teko garbė paspausti a. a. Antanui Smetonai ranką, šiai garbingai asmenybei, kurią tautietis Augustaitis nori būtina suniekinti. Karininkų ramovėje, kurioje aš maitindavausi, dažnai girdėdavau bevalgancius kolegas garsiai prašančius paduoti smetonos... Taip pajuokavimui "beždžionaudavau" ir aš, tačiau, bešališkai kalbant, ir rimtai pagalvojus, a. a. Antanas Smetona buvo labai didelis patriotas, labai augšto intelekto bei inteligencijos asmenybė, kuris Lietuvai tik gero tenorėjo. Netikiu, kad toks Augustaitis būtų galėjęs būti geresniu prezidentu. Kritikuoti yra lengva, o iškraipyti faktus ir šmeižti, atsikeršinimo tikslais yra labai jau žemas ir smerktinas elgesys. Taip ir paliks šios rūšies "šedevras" nebaigtas skaityti...

Šalia Augustaičio šmeižtų ir atsiskaitinėjimų, "šedevro" ant mano rašomojo stalo guli ir praėjusių metų spalio mėn. "Karys", kuriame aprašant New Yorko ramovėnų 15 metų darbuotės sukaktį, man krito į akį ir ligi šiol raudonu pieštuku apvestos, belaukiančios pataisymo ar patikslinimo, šios eilutės: "Dar 1944

m. Drezdene, kur buvo susibūrę Lietuvos kariai, pripuolamai buvo gautas laikraštis "Už Tėvynę", leidžiamas lietuvių karių Telšiuose. Lietuvos kariai, policija, šauliai ir partizanai, vokiečių divizijos vado Molderso kviečiami, prisidėjo kovai su komunistais. Jų buvo jau du pilni pulkai ir buvo organizuojamas 3-čias pulkas. Jiems trūko karininkų, vadų.

Mes, išgirdę jų šauksmą, Drezdene, vokiečių karo vadovybei pasisūlėme savanoriais į frontą. Buvo sudarytas sąrašas ir gautas leidimas. Apie 100 karininkų specialiu traukiniu išvykome į frontą. Pakeliui, Tilžėje ir Karaliaučiuje, prie mūsų prisidėjo dar apie 70 karininkų. Telšiuose mes buvome paskirstyti į pulkus ir komendantūras. Už savaitės, t. y. spalio mėn. gale, bolševikai po neilgo poilsio, gavę papildymų ir kuro, visu Lietuvos frontu puolė vokiečius ir mūsų besiorganizuojančius pulkus. Dalis tų pulkų karių vėliau atsidūrė Vokietijoje, bet apie ketvirtadalis žuvo. Taip baigėsi mūsų kovos..."

Dėl daugelio čia pareiktų minčių aš esu ir buvau visai skirtingos nuomonės.

Į Lietuvą iš Vokietijos 1944 m. rudenį grįžti nenorėjau ir savanoriu nesisūliau, kaip ir daugelis tuo laiku Drezdene Lietuvos karininkų, o ypač tie, kurie jau buvo grįžę iš Rytų fronto ir dalyvavę vykusiaime ten kare. Aiškiai matėsi betikslis kraujo praliejimas ir bereikalingas galvų guldymas! Tuo laiku, kai Rytų fronte raudonųjų vandalių ir raudonojo tvano nesulaikė šarvuotos vokiečių divizijos, kai kurie mūsiškiai pasirodė tokie naišūs, tuščiagalviai — idealistai ir "nesąmonių karaliai", kad galvojo apie Lietuvos išlaisvinimą, ar fronto sulaikymą su keliais batalionais labai prastai apginkluotų, neapmokytų ir net demoralizuotų vyrų.

Savo čia paduotas bei panašias mintis ir dar daugiau aš atvirai pareiškiau karininkų susirinkime Sedoje, tuojau po priverstino grąžinimo Lietuvon 1944 m. rudenį. Tie, kurie tada su mano mintimis nesutiko ir pareiškė norą pabandyti, savo klaidingumu, manau, įsitikino jau už poros dienų, kai prasidėjo pirmoji sovietų ofenzyva. Bereikalingos aukos, dideli nuostoliai, o tas nereikšmingas, nei vienos dienos neužtrukęs pasipriešinimas, be abejo, buvo visai neįvertintas nei vienos iš besigrumiančių galybių — nei rudos (vokiečių), nei raudonos (sovietų). Tik apie šią neprotingą "jatulijadą" ir "Lietuvos išlaisvinimą", bei grįži-

mo iš Drezdene į Telšius - Sedą nuotykius, galima būtų nemažą knygą prirašyti. Žinoma, rašyčiau nieko nemaskuojant, nedailinant, neįsiekiant didvyrių ateities Lietuvai ar idealų jaunajai kartai (kai kas tai bando!), o viską vadinant tikraisiais vardais!

Dar niežti rašomosios pirštai kai ką daugiau užkabinti, tačiau, per staigiai prisivėrusias kambario duris, įsiveržia mano (ne Aloyzo Barono!) "trečioji moteris" ir plokštelės iš Dr. Živago filmos melodijos... Man praneša, kad neseniai skambino geras bičiulis "chief kontraktorius" (V. S.), kuris siūlo šį vakarą nueiti pasižiūrėti "go go girls", kurios, sako, labai menkai apstirengusios esą...

"Ką veiki visą dieną įlindęs savo kambaryje?", klausia mano gyvenimo draugė. "Ar tik nepradedi rašyti savo memuarus?". "Taip, širdelė," atsakau. "Rašau tyčia!"

Jurgis Gedininėnas

A.A. ART. PLK. LTN. EDVARDAS TALLAT - KELPSA

1966 m. gruodžio mėn. 23 d., Kaune, mirė Lietuvos kariuomenės plk. ltn. E. Tallat-Kelpša.

Velionis buvo gimęs 1896 m. Liepojoje. 1906-14 mokėsi Liepojos Valst. gimnazijoje, kur aktyviai reišėsi liet. moksleivių kuopoje. 1914 m. išstojo iš 8-tos gimnazijos klasės ir savanoriu įstojo rusų kariuomenės. Dalyvavo kovose Vakarų fronte. Ilgai netrukus buvo komandiruotas Oranjenbaumo karo mokyklon, kurią baigęs, 1915 m. buvo perkeltas į karininkus ir grąžintas Vakarų frontan. Tais pačiais metais buvo perkeltas į Galicijos frontą kur, 1915 m. vasaros ofenzyvos metu, pateko Austrų nelaisvėn. Grįžęs Lietuvon, nuo 1920 m. aktyvus Lietuvos kariuomenės karininkas. 1923 m. išlaikė baigiamuosius egzaminus prie Marijampolės gimnazijos, įgydamas brandos atestatą. Tarnaudamas 10 p. p., kartu buvo sporto instruktorium Marijampolės berniukų gimnazijoje.

1923 m. pradėjo studijas Lietuvos Univ. Jurid. fakultete kurias po metų buvo priverstas nutraukti. 1924 m. pirmuoju baigė Artilerijos kursas ir buvo paskirtas 4-to a. p. adjutantū. Ėjo baterijos, grupės ir pulko vado padėjėjo pareigas, 1926-27 m. vienus metus ėjo 4-to a. p. vado pareigas. 1931 m. su atsižymėjimu baigė Augštusius Karininkų kursas. Buvo labai gabus, sumanus, drausmingas karininkas ir buvo gerbiamas ir mylimas savo bendradarbių ir kareivių.

1940 m. prieš pat Vokiečių - Sovietų (Nukelta į viršelio 3 psl.)

Redaguoja —
š. P. Petrušaitis
1561 Holmes Ave.,
Racine, Wisc.

TREMŲ TRIMITAS

RŪPINKIMĖS JAUNIMU — TAUTOS ATEITIMI

VYTAUTAS BILITAVIČIUS

*“Su tautos ateitimi susirišti
galima tik per savo vaikus.”*

Vladas Putvinskis- Pūtvyš

“Vardan tos Lietuvos vienybė težydi”. Šiuos Vinco Kudirkos žodžius kiekvienas šaulys ir šaulė turi gerai išsąmoninti, nes tautos vienybės ideja yra vienas pačių svarbiausių Šaulių Sąjungos tikslų. Broliškai ištisė vieni kitiems rankas, tremtyje turime statyti lietuviybės tvirtovę, kurios jokios nutautėjimo audros nepajėgtų sugriauti ir sunaikinti.

Atsikūrusi tremtyje, Šaulių Sąjunga gerai save atstovauja atliekamais darbais Lietuvos ir lietuvių tautos labui. Tačiau, labai gaila, kad daugumoje vietovių susibūrę tik vyresnės kartos šauliai, o jaunimo beveik nėra. Senieji šauliai yra tik dabartis, o ateitis priklauso jaunajai kartai. Kokia bus mūsų jaunoji karta, tokia bus ir lietuvių tauta. Kad Šaulių Sąjunga, kaip tautos jungėja, ugdytoja ir gynėja, amžiais būtų gyva ir veikli, reikalinga į Sąjungą suburti jaunąją kartą, įtraukti ją į šaulišką veiklą, kad, laikui bėgant, išretėjus senųjų šaulių veteranų eilėms, jaunimas galėtų užimti jų vietas ir su dar didesne energija tęstų jų darbą.

Kad šauliško jaunimo darbas tremtyje yra ne tuščia svajonė, rodo gražus Čikagos pavyzdys, kur puikus jaunųjų šaulių būrys jau kelinti metai rengia vaidinimus, pasirodymus ir išvykas, šoka tautinius šokius, nenuilstamai talkininkauja Centro Valdybai ir gyvai reiškiasi įvairiose kitose visuomeninio darbo srityse. Kas galima vienoje vietovėje, galima ir kitur, tik reikia tikro noro, tvirto pasiryžimo ir nuolatinių pastangų.

Todėl, negaišdami laiko, kibkime į darbą! Šaulių vienetuose steikime sporto skyrius, o ypatingą dėmesį kreipkime į *meno kuopelę*. Pradedant organizuoti meno kuopelės, visų pirma, raskime meno vadovą, kuris suprastų tremties jaunimo dvasią. Toks vadovas turėtų būti vyresnio amžiaus ir *jaunimo mėgiamas*; tik tada turėsime tarpusavio susiklausymą ir darnų darbą bei veik-

lą. Meno vadovas turi susirasti sau talkininkų — tautinių šokių mokytoją, režisorių ir kt., ir tik po to, jis gali kviesti meno kuopelės narius į vaidintojų, tautinių šokių ir kt. grupes. Kuopelei didėjant gali būti išrenkami ir keli padėjėjai. Meno kuopelėje, žinoma, beveik viskas priklauso nuo vadovo; jei jis mokės gražiai dirbti su jaunu (neatstumdama jų naujas idejas, sumanytus — duodamas jiems progą praveisti programą, paruošti vakarą), ta kuopelė tikrai klestės. Jaunimas pasijutęs turįs didesnes pareigas toje kuopelėje, tikrai griebsis iš visų jėgų darbo. Jaunimas su visa savo jaunystės neišsemiama energija turi nuolatos judėti, dirbti, repetuoti. Meno vadovo ir jo padėjėjų pareiga yra sudaryti tai veiklai tinkamas sąlygas, ir ne tik savo apylinkėse ar mieste, bet ir kitur, kad jaunimas su savo vaidinimais ar pasirodymais galėtų išvykti į kitas vietas. Į meno kuopelės kvietini ne tik šauliai, bet ir kiti asmenys, jų iš karto neverčiant tapti šauliais: praktika rodo, kad ir ne šauliai, dirbdami meno kuopelėje, nejučiomis įsijungia į šaulišką veiklą ir vėliau įstoja į šaulių eiles.

Kadangi Šaulių Sąjunga yra ne tik kultūrinė, bet kartu ir tėvynės gynimo organizacija, tai ir šaulių meno kuopelėse, savaime suprantama, turi būti drausmė ir susiklausymas. Tačiau, meno kuopelės vadovas čia turi išsąmoninti, kad esame ne savoje žemėje, bet tremtyje, ir kas buvo nepriklausomoje Lietuvoje, šiandien ne viskas jau tinka. Vadovas gali palaikyti drausmę tik savo autoritetu, taktiškumu ir tėviškai pamokančiu žodžiu.

Mieli broliai ir sesės šauliai! Tegul šie metai būna mums gyvos, judrios veiklos ir *jaunimo vajaus* metai! Nieko nelaukdami, visuose mūsų vienetuose įtraukime kaip galima daugiau jaunimo į šaulių tarpą. Turėdami pas save gražų, idėjinį ir tautiniai susipratusį jaunimą, žinosime, kad mūsų darbas nėra veltui, kad jį tęs naujos tankios jaunųjų šaulių gretos, tvirtai ir nesvyruojančiai žengdamos LIETUVOS KELIU.

Naujas Šaulių Žvaigždės Kavaliarius

Kpt. Osvaldas Žadvydas, didelių nuopelnų vyras ir kovotojas dėl Lietuvos laisvės, ŠŽOT aktu 1967 m. Vasario 16-tos proga, už nuopelnus Lietuvai ir Šaulių Sąjungai, tapo apdovanotas š. žvaigžde.

Kadangi man asmeniškai yra tekę dalį savo gyvenimo praleisti kartu su kpt. O. Žadvydu Lietuvos kariuomenėje, šaulių Sąjungoje, okupaciniuose metų pogrindžio veikloje, todėl šia proga noriu keliais žodžiais apie tai prisiminti.

1929 m. rudenį, atvykęs į šarvuotųjų rinktinės tankų kuopą, atlikti karinės tarnybos, tenai radau j. ltn. O. Žadvydą. Tai buvo jaunas, energingas, visuomet linksmo ir malonaus būdo karininkas, kuris dėl draugiško elgesio su kareiviais buvo jų labai mylimas ir laukiamas pamokose ir lauko užsiėmimuose.

Kiek vėliau, jau po keletos metų, 1934 m. birželio 7-tos karinio sukilimo pasekoje, man jau muitinės valdininkui, atsikėlusiam į Kretingos aps. Skuodo muitinės tarnybą, ten teko vėl susitikti jau kpt. O. Žadvydą, ėjusį Kretingos šaulių rinktinės vado pavaduotojo pareigas. Man įsijungus į Linkmenų šaulių būrį ir perėmus jo vadovavimą, tikrai buvo miela ir malonu vėl kartu su kpt. O. Žadvydu dirbti ir prisiminti tas gražias, šarvuotininkų eilėse praleistas dienas. Čia turiu pasakyti, jog kpt. Žadvydas yra ne vien tik kariškis, bet ir didelis visuomenininkas. Jo būdai daugiau atitiko SS-gos veiklos dirva, apimdama karinius ir kultūrinius plotus.

Veikdamas šauliškoje veikloje, jis nesitenkindavo vien tik savo tarnybinio darbo valandomis. Jis visą savo liuoslaikį sunaudodavo lankydamas šaulių dalinius, juos instruoduodamas bei steigdamas naujus vienetus. Jo pastangomis buvo įsteigti šie šaulių vienetai: šventosios uosto š. br., Negarbos piliakalnio š. br., Aisėnų š. br., Palangos š. ugnigesių komanda, Platielių š. ugn. komd., Linkmenų š. ugn. komd. ir daugelis kitų vienetų. Jis dažnai net eidavo dvigubas pareigas: netarnavusių kariuomenėje kursų viršininko, rinktinės sporto vadovo ir keliais atvejais rinktinės vado pareigas.

1940 m., rusams okupavus Lietuvą ir likvidavus LSS-gą, kpt. Žadvydas buvo atleistas iš rinktinės vado padėjėjo pareigų ir tuojaus įsijungė į pogrindžio veiklą kovai prieš okupantą.

1940-1941 m., pradėjus Vokietijoje veikti Lietuvos Aktyvistų Frontui,

Kpt. Osvaldas Žadvydas

kurio vadu buvo plk. K. Škirpa ir atėjus metui Lietuvos pogrindyje organizuoti išlaisvinimo aktyvistų ir partizanų būrius, kpt. Žadvydas ir čia buvo vienas iš aktyvių organizatorių bei vadų.

1940 m. rugsėjo pabaigoje vokiečių pasieniu jau buvo aptvertas augšta spygliuotųjų vielų tvora ir padalytas į dvi zonas: draudžiamąją, į kurią buvo galima įeiti tik su specialiais okupanto išduotais leidimais, ir mirties zoną, į kurią niekas negalėjo įeiti. Aš, asmeniškai persekiojamas rusiškų okupantų ir savųjų išdavikų, buvau priverstas pasitraukti į Vokietiją. Tuo kritišku momentu neradau nieko kito, kaip tik savo mielą bičiulį Osvaldą, kuris statydamas į pavojų savo paties gyvybę, ryžosi mano gyvybę gelbėti. Jis, apsilikęs rusiškais ženklais karininko uniforma, dienos metu, motociklu privežė mane prie pat mirties zonos, ties Jokūbava. Tiesa, važiuojant pro Jokūbavą, buvome raudonarmiečių sargybinių sulaukyti ir pareikalauti parodyti dokumentus, nes tai jau buvo draudžia-

moji zona. Čia kpt. Žadvydo apsikrumas ir geras rusų kalbos mokėjimas įtikino rusų sargybinius, kad vykstante labai svarbiais reikalais ir dėl tos priežasties nespėjome dokumentų pasiimti. Vienintelis dokumentas buvo mano šaulių knygutė, kurią sargybinių pavarė grąžino man ir numojo ranka, kad galime važiuoti. Privažiavę mirties zoną, motociklą palikome pamiškėje, o patys pėsti nuėjome pas gerai pažįstamą, pačiame pasienyje, jau mirties zonoje, gyvenusį vieno šaulių dalinio vadą Stasį Daknevičių. Su juo trumpai pasitarę ir su jo pagalba, per krūmokšniais apaugusią vietovę, priartėjome prie vokiečių pasienio, maždaug, 200 metrų atstume. Čia trumpam sustoję atsiveiklinome ir skyrėmės į dvi priešingas kryptis. Aš ryžausi baigti tuos krūmais apaugusius 200 metrų ir pasiekti Vokietiją, o Žadvydas su Daknevičium grįžo atgal, kur juos okupantas galėjo kiekvienu momentu nubausti kankinių mirtimi. Tačiau mus lydėjo laimė ir mes visi pasie-

(Nukelta į viršelių 3 psl.)

Remkime lietuvišką mokyklą

Mūsų lietuviškosios mokyklos simbolis — motina prie ratelio, bemokanti vaiką skaityti iš maldaknygės ar “lomentoriaus” — rodo natūralų lietuvių veržlumą į mokslą. “Dievuliau mano, kodėl nemoku ašen rašyti?” — buvo jo sielos didysis skundas. Jei jis mokėtų, jis žvaigždes suskaitytų... Tą savo veržlumą lietuviai įrodė labai uoliai leisdami savo vaikus į mokyklas, atidarydami jiems akis pažinti pasaulį ir jo gudrybes. Todėl, dar prieš nepriklausomus laikus, lietuviai jau pripildė savo mokyklas ir Rusijos universitetus, o vėliau ir patys kūrė savo augštasias mokyklas ir universitetus. Ir dabar, svetimame krašte, nerasi šeimos, kurioje vaikas nebūtų mokomas, patiems tėvams bedirbant sunkiai, betauptant, kad tik sūnelis ar dukra pasiektų augštąjį mokslą, kad jam nereikėtų “taip sunkiai duoną pelnytis.”

Deja, svetimose mokyklose išsprusę vaikai dažnai jau ima gėdytis savo tėvų kalbos, neretai jų nebegebėdami ir nereikšdami jokio dėkingumo, net juos apleisdami. O svetima dvasia nusigėręs lietuvis, viską, kas tėvams buvo brangu, atmesdamas, veržiasi “į plačiuosius vandenis”, kur jį nunešusi svetimoji srovė sulydo ir taip jis sutirpsta savo tautai.

Nejučiant po kojomis savosios žemės pagrindo ir vis siaurėjant lietuviškajai aplinkai, lietuvių vaikams jau ir šiaip grėšia didelis pavojus užmiršti, ne tik savo tėvų gimtąją šalį, bet ir savo tautos kalbą bei papročius — ištautėti. Tuo tarpu tėvynėje į juos dedama daug vilčių ir laukiama, kad užsieniuose lietuviai išlaikys tą lietuvišką dvasią, kurią stengiamasi iš jų širdžių išrauti ir slopinti savo žemėje. O čia tėvai, ne dėl nenoro, bet dažniausiai dėl laiko stokos, negali pilnai duoti savo vaikui pakankamo lietuviško auklėjimo, kurį turi papildyti lietuviškoji mokykla, lietuviškosios organizacijos, nes tik jos gali subūrti jaunimą bendram reikalui.

Lietuviškosios mokyklos reikalas dabar yra gerame kelyje. Turime daug lietuviškų mokyklų, kad ir šeštadieninių, kurių skaičius vis auga

MOTINA

*Motina, man saulė tavo veidą mena,
vargu raukšlės šviečia, kaip žvaigždžių keliai,
visą šitos žemės klaidų kelią mano,
tegu švies man tavo veido spinduliai.*

*Motina, man žemė tavo vardą šneka,
vyturėliai čiulba jį gražiai kasryt,
aidas jo krūtinėn man kaip laimė teka
ir per širdį eina kaip rasa skaidri.*

*Motina, man gėlės tavo meilę šlama,
už tave pasauly kas karščiau mylės.
Nepalik našlaičio, nelik vieno, mama,
niekur neik, motule, dar iš šios šalies.*

*Tau širdim už širdį, tau vargu už vargą,
meilę tau už meilę atiduot einu.
Kaip obels viršūnę paguost galvą margą
ir parnešti žemės mirštančių dienų.*

Bernardas Brazdžionis

ir netrūksta joms paruošto mokytojų kadro. Iš jų išėjęs jaunimas jau ir pats buriasi universitetuose į lietuviškas draugijas ar į Pedagoginį Institutą. Tik toms mokykloms dar vis trūksta lėšų, nuo ko nukenčia lietuviškasis auklėjimas. Lietuviškų mokyklų išlaikymo sunkioji dalis natūraliai krinta ant tėvų pečių, ji laikosi jų sudedamais mokesčiais. Kiek prisideda LBendruomenė ir Lietuvių Fondas, skirdamas dalį savo nuošimčių vadovėlių išleidimui. Dabar ta pati bendruomenė skelbia Lit. Mokyklų vaju, nes dar esama daug trūkumų ir reikalinga dar 10 tūkstančių dolerių, kad bent dalinai juos pašalintų.

Lietuvybės išlaikymas svetimuose kraštuose yra visų lietuvių, ne vien tik tėvų ir organizacijų reikalas. Tat ir turime visi prisidėti, kas kuo galime: — darbu, pravedant vaju, ar pinigine parama. O ypač mums, šauliams, yra opūs tautinės kultūros reikalai, o dar labiau lietuviškoji mokykla.

E.

KAS NAUJO PAS ŠAULIUS

Iš Australijos gauta Jono Matuso 1939 m. parašyta šaulių Sąjungos Istorijs. Šaulių dalinių valdybos buvo paragintos pranešti CV išdininkui š. K. Žilėnui, kiek egzempliorių tos knygos pageidautų. Kur dalinių valdybos dar tos knygos neturi, pavieniai šauliai ją gali užsisakyti ir asmeniškai parašydami minėtam šauliui šiuo adresu: K. Žilėnas, 1347 So. 48 Court, Cicero, Ill. 60650. Šauliams yra atpigintas iki \$3.00 šaulių jubilėjinis leidinys "Nepriklausomai Lietuvai". Kiekvienas šaulys-lė turėtų šias knygas įsigyti ir nuodugnai pasiskaityti — susipažinti, kad giliau įsisąmonintų šaulių idejas ir jų buvusią veiklą.

IŠ CV APLINKRAŠCIO:

"9. Lietuviuose įsigalėjęs paprotys vėlintis. Visų sueigų skelbimuose nurodoma pradžios valanda, tačiau jos beveik visada, prasideda valandą vėliau, negu paskelbta.

Mes, šauliai, šio papročio turime vengti, nes jis, greičiau, rusiškas ir mums nepriimtinas. Jeigu turime būti budrūs, tai būkime ir punktualūs — duokime kitiems pavyzdį. Ne tik į savo sueigas laiku atvykime, bet ir kitur nesivėlinkime."

Be jau minėtų moterų šaulių, Vasario 16 proga, apdovanotos dar šios šaulės: LŠST š.ž. Ordinu — DLK Kęstučio kuopos š. Stasė Petrušaitienė ir LŠST š.ž. Medaliu — L. K. Mindaugo kuopos š. Julija Strelėnė.

Čikagos Vytauto Didžiojo šaulių kuopoje jau veikia muziko J. Sodaičio suorganizuotas gan stiprus moterų kvartetas iš šių šaulių: T. Serapinienės, M. Dičpinigaitienės, A. Četkauskienės ir Pr. Pranėnienės. Kvartetas jau gražiai užsirekomendavo V. Pūtvio minėjime, Čikagoje. ŠCV yra nutarusi minėtą kvartetą kvieisti sugiedoti Amerikos Himną ir vadovauti giedant Lietuvos Himną šaulių suvažiavimo metu — š.m. spalį 7 d., Čikagoje.

BROCKTONAS

Balandžio 10 d., šaulių Mantautų bute, įvyko Brocktono Martyno Jankaus šaulių kuopos posėdis, kuriame dalyvavo ir šauliai—svečiai iš Detroito, Kęstutis ir Kunigunda Kodaičiai, kurie grįždami iš Floridos, pakeliui, sustojo aplankyti savo giminių, S. ir A. Mantautų.

Ta proga malonu buvo Brocktono šaulių valdybai pabendrauti su tokiomis mielais svečiais prie gražiai paruošto kavutei stalo. Šaulė Kodaitienė padėklamavo kelis savo sukurtus eilėraščius, kurie visiems priminė tėvynę Lietuvą. Sesė Kodaitienė taip pat papasakojo apie Detroito šaulių veiklą ir daug kitų gražių įspūdžių iš šauliško darbo ir gyvenimo.

Brocktono šauliai dėkingi šauliams S. A. Mantautams už suteiktą progą praleisti kelias valandas su mielais svečiais.

E. Grušienė

DETROITAS

Retas jubilėjus

Balandžio 2 d. šaulių kuopos būstinėje įvyko pasitarimas ir buvo sudarytas komitetas iškiliosios šaulės ir aktorės Zuzanos Arlauskaitės - Mikšienės 60 metų lietuviškoje scenoje darbui paminėti. Pasitarime dalyvavo šaulių kuopos valdyba, dramų sambūrio bei spaudos atstovai ir šaulių spaudos-kultūros sekcijos nariai. Po pasitarimo dalyviai valgė bendrus pietus, kuriuos paruošė veikloji kuopos v-bos narė š. St. Pranėnienė.

Šio reto jubilėjaus proga š.m. spalio 28 d. dramų sambūris vaidins S. Čiurlionienės 3 veiksmų komediją "Pinigėliai". Šią komediją pirmą kartą statant Kaune vaidino ir Z. Arlauskaitė-Mikšienė.

Premijos

Gegužės 28 d. L. Namuose kuopa ruošia kultūrinę popietę, kurios metu moksleiviams bus įteiktos premijos (50, 35 ir 20 dolerių) už geriausiai parašytus rašinius tema "Kova dėl Klaipėdos krašto". Rašinius įvertinti pavesta šaulių spaudos-kultūros komisijai.

ČIKAGA

Vytauto Didžiojo šaulių kuopa

Metiniame kuopos susirinkime išrinkta valdyba pasiskirstė pareigomis: š. kun. A. Šeštokas—pirmininkas, š. Vl. Išganaitis vice-pirmininkas, š. P. Padvalskas sekretorius, š. S. Radzickas išdininkas, š. V. Bilitavičius sporto ir jaunimo vadovas, š. P. Tomkevičius vėliavų tarnybos ir informacijos vadovas, š. P. Balsevičius ūkio vedėjas, š. K. Keturakis tvarkos tarnybos vadovas ir š. S. Petrauskienė moterų sekcijos vadovė.

Balandžio 29 d. kuopos meno ratelis stato mūsų žinomosios rašytojos Žemaitės 3 veiksmų komediją "Trys mylimos".

Spaudos platinimo komisiją sudaro: G. Balsevičienė, T. Baltakienė, E. Genčiuvienė ir J. Budrikis.

Į Sąjungą šauliais priimti šie asmenys: Bronė Sodaitienė, Kazys Bubinas ir Julė Bubininė.

IŠ MOTERŲ GYVENIMO

A.a. Izabelė Matusėvičiūtė

Š.m. balandžio 13 d. mirė ilgametė žurnalo "Moteris" redaktorė Izabelė Matusėvičiūtė. A.a. Iz. Matusėvičiūtė buvo iš profesijos mokytoja—kalbininkė, 1939-40 m. mokytoja IV-je Kauno gimnazijoje, dirbo lietuvių kalbos žodyno redakcijoje. Būdamą Vokietijoje mokytoja Eichstaetto liet. gimnazijoje, nuo 1947-49 m. studijavo lyginamąją kalbotyrą Goettingene. Išspausdino darbą "Kiek naujos medžiagos prūsų vardynui", darė vertimų, bendradarbiavo spaudoje, aktyviai reikėsi LB veikloje, M. Katalikių d-joje ir kitur. Buvo šaulė.

"Moters Pasaulis"

Lietuvių spauda vėl praturtėjo moterų reikalams skiriamu puslapiu, kurį š.m. kovo mėn. 20 d. pradėjo spausdinti laikraštis "Dirva", užvardindamas šį puslapį "Moters Pasaulis". "M.P.", kaip sako redakcija, "skiriamas poilsio valandėlei, skaitytojoms suteikti žinių, patarimų, malonumo." Čia randama įdomaus pasiskaitymo įvairiomis moterims įdomiomis temomis. Kas redaguoja nepažymima.

Balfas skelbia aukų rinkimo vaju. Šia proga, ir dabar, tinka prisiminti 1916 m. "Drauge" atspausdintą dr. Jono Basanavičiaus laiško, rašyto St. Šimkui, ištrauką:

"Aš savo dienas jau baigiu. Lengviau man būtų tai pastebėti, jei mūsų Lietuva, kurios atgimimui tiek darbo ir kovos padėta, kuri šiandien yra ant pražūties kranto, kad ji turėtų ilgas eiles gaivintojų, apgyvenėjų, gelbėtojų, kad visi Lietuvos vaikai susispiestų į krūvą tėvynę gelbėti ir mums, seniams žilagalviams, lengviau būtų į grabą žengti... Siunčiu jums, vaikai, gal paskutinį šauksmą mirštančios Lietuvos. Išgirskite, atjaukite jį! Jeigu Lietuvos žmonėms iš bado prisėis numirti, atminkite, jie mirs su mintimi, kad jūs, amerikiečiai, galėtote juos gelbėti, bet negelbėtote".

— Pvt. R. A. Jakštys tarnauja JAV specialioje grupėje, Fort Dix bazėje, N.J. Ten jis jau kurį metą studijuoja elektroniką. Dar teks jam vienus metus išbūti šioje karinėje mokykloje.

— Vilius Mikaitis, gyv. Čikagoje, ką tik grįžo iš JAV karinės tarnybos ir jau įstoja į lietuvių parapijos Tėviškės chorą.

— Gerald J. Ospolskis, seržantas, kurio tėveliai gyvena Marquette Parke Čikagoje, dabar yra Japonijoje ir birželio mėnesį tikisi sugrįžti iš Tolumų Rytų į JAV ir toliau tęsti karo tarnybą.

— Kazimieras C. Daukus atsiskyrė su šiuo pasauliu kovo 26 d. Čikagoje. Ta proga prez. L. B. Johnsonas atsiuntė velionio našliui užuojautą, padėkodamas JAV vardu už jo karinę tarnybą.

— Juozas Arlauskas, kurio tėveliai gyvena New Britain, Conn., pro Kaliforniją išvyko į Pietų Vietnamą. Jis priklauso parašutininkų divizijai ir joje jam teks išbūti visus metus.

— Sgt. Liūdas Juodvalkis, kovojęs P. Vietname, gavo kiek atostogų ir jas praleido Europoje. Trumpam metui buvo sustojęs pas tėvelį Vincą Juodvalkį. Po atostogų vėl sugrįžta į frontą Vietname.

— Kpt. Antanas Petrauskas mirė Šeduvoje, sulaukęs 89 m. Jis ilgus metus iškentėjo Sibire. Buvo didelis Lietuvos patriotas.

— Savanoris L. Pleskevičius "Naujiuose" atkirto "Tėvynės Balso" rašėvai Jackeivičiui, kur nusakė savo gyvenimo vargus Lietuvą ginant nuo pavergėjų, kovas ir nukentėjimą nuo bolševikų.

— Advin Clark (Jasevičius), ilgą laiką tarnavęs JAV aviacijoje, staiga mirė Los Angeles mieste ir paliko 3½ mil. dolerių turto.

— Antanas Bilitavičius, kurio tėveliai gyvena Bridgeporte, dabar tarnauja JAV armijoje ir yra P. Vietname. Už pasižymėjimą buvo pagerbtas. Bilitavičius moka kelias svetimas kalbas ir dirba vertėju.

— Laivyno ltn. Antanas Vadapolas, kurio tėveliai gyvena Čikagoje, dabar yra P. Vietname, karo lauke. Jis priklauso laivyno 7 div., kuri stovi Okinavoje.

— Jese Vasys, karinį pasiruošimą atlikęs Sampson oro bazėje Geneva, N.Y., dirbo Walter Reed ligoninėje, buvo Korėjoje ir V. Vokietijoje, paskutiniu metu paskirtas Aerosphere medicinos mokyklon San Antonio, Tex. Jis yra pasižymėjęs medicinos srityje.

LIETUVIAI KARIAI laisvajame pasaulyje

TRYS RUGIAI KARIUOMENĖJE

— Algirdas Rugys, sūnus Jono, gyv. Paterson, N.J., atlieka kario pareigą Vietname. Už drausmingumą ir pavyzdinę pareigų atlikimą buvo paaugštintas į korporalus. Naktiniame užpuolime, Vietname, buvo sužeistas. Šiuo metu jis gydomsi Guam ligoninėje.

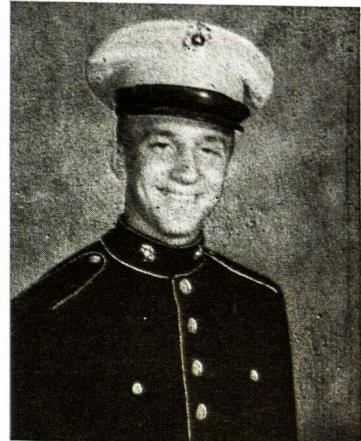
— — —

— Pov. Dirkis, kiek pasveikęs vėl skaito paskaitas Liet. Vyčiams, rašo spaudoje, dalyvauja visuomeninėje veikloje ir yra parašęs knygą.

— — —

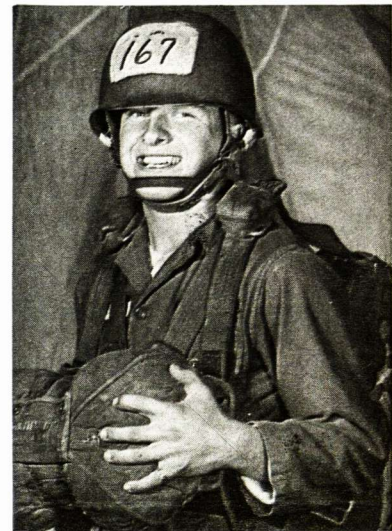
— Lietuvoje rašoma, kaip buvo likviduoti "Algimanto" būrio partizanai. Išduoti, žuvo Antanas Slučka ir jo žmona Railaitė. Jie ir 14 kitų, bunkeriuose buvusių partizanų, nepasidavė — visi 38 susisprogdino. Išdavikai buvo: Balys Žukauskas ir Gimbutis. Partizanai veikė Rokiškio, Kupiškio ir Anykščių apskrityse.

— Hines Veteranų ligoninėje prie Čikagos yra nemaža lietuvių karių, kurie gydomsi sužeisti įvairiuose karuose. Paskutiniu metu čia yra atvykusių iš P. Vietnamo.

— Vytautas Rugys, sūnus Antano, gyv. Paterson, N.J., tarnaujantis marinuose, su savo daliniu lanko Graikiją, Ispaniją, Prancūziją, Italiją, Norvegiją. Grįžus daliniui iš 6 mėn. maršruto, jis vyks į Vietnamą.

— Algimantas Rugys, sūnus Antano, gyv. Patersone, N.J., sekmingai baigęs parašutininkų instruktorių parengimą, tarnauja Kentucky.

— Šių metų sausio mėn. KARYJE tilpo žinutė apie 5000 to transporto greitlaivius, varomus vandens sriau (panašiai kaip sprausminiai oro varikliai). 1967 m. pabaigoje amerikiečiai turės, tuo pačiu principu varomus, patruliavimui pritaikytus laivus, 40 mazgų greičio, 60 tonų talpos, apie 70 pėdų ilgio, ginkluoti 40 mm greit šaudancia patranka priekyje, dvivamzdžius kulkosvaidžius šonuose ir 81 mm minosvaidžius. Turės ir torpedas. Tai būtų kažkas panašaus į II Pas. kare vartotus PT laivus.

— 1965-1966 m. laikotarpyje, metinis karių kontingentas, baigusį vidurinės mokyklos kursą, buvo apie 42,000, be to virš 350 karininkų įsigijo augštosios mokyklos diplomus, ir apie tiek pat masterio laipsnius civiliniuose universitetuose, kur jie buvo siūsti ir finansuoti armijos.

— Vakarų Vokietijos armija keičia amerikiečių M-74 tankus į savos gamybos patobulintus "Leopard" tipo tankus. Panaudojus "Leopardo" rūmus įstatytas 830 arkljo jėgų variklis, stumiantis šarvuotį 38 mylias per valandą; veikimo radiusas — 400 mylių. Įgula yra apsaugota nuo cheminių, biologinių ir radioaktyvių įtakų. Turi specialiai pritaikytą ventiliaciją, panaikina variklio išmestų dūmų matomumą. Turi matymo naktį įrengimus (infra raudonų spindulių pagalba), gali keliauti pasinėręs vandenyje (tam tikslui pridedami dar specialūs įrengimai).

— Sovietų žiniomis Pakistanas gausna iš rusų MIG-21 ir iš žemės valdomas oro taikinius raketas. Nepasako tik, kokius uostus už tai turės Pakistanas perleisti sovietams.

— Australai gavo iš amerikiečių "Tartar" tipo prieš oro taikinius varuojamų raketų, ir prieš povandeninius laivus torpedų.

— Rytų Vokietijos ir Lenkijos armijose esantiems 85 mm prieštankiniams pabūklams yra pritaikyti infra raudonos šviesos taikymo įrengimai, siekiantys iki 2200 jardų.

— Aleksandria, Cairas, Suesas, Aswanas ir eilė pramonės miestų Egipte yra apstatyti sovietų gamybos SA-2 raketomis prieš oro taikinius. Kiekviena iš 25 baterijų turi po šešis raketosvaidžius. Prie tų 25 baterijų yra 500 sovietų patarėjų (baterijų pagrindinė tarnyba).

— Ryšium su NATO jėgų persigrupavimu, amerikiečių jėgų ryšių centras iš Orleano persikelia į Vormsą, Vakarų Vokietijoje, gi tiekimo ir taisymo bazės iš Verduno ir Maissons-Alfordo į Zweibrückeną. Tai bus paskutinis jėgų pergrupavimo etapas. Vyriausia vadovietė iš Paryžiaus persikelė į Štutgartą.

— Pagamintas aparatas, cigarečių dėžutės dydžio, kuris pastiprins raumenų refleksus. Tai padės lėktuvų pilotams ir nariams kai padidėjus išcentrinė jėga ar spaudimas vandenyje apsunkina raumenų darbą.

— Prancūzai Šerburge nuleido į vandenį pirmą branduoline energija varomą povandeninį laivą. Tai Polaris tipo, 7900 tonų raketlaivis, kuris turės 1860 mylių tolinėsios 16 raketų, 422 pėdų ilgio, 35 didžiausio pločio. Didžiausias greitis — 20 mazgų, 135 vyrų įgula. Pažymėtina, kad amerikiečiai aprūpino prancūzus uraniu.

— 25 mm didelės greitošaudos patrankėlė, numatoma pritaikyti šarvuotoms mašinoms, kurias amerikiečiai naudoja žvalgymui. Poligono bandymai davė labai gerus rezultatus: taikytojas lengvai gali keisti greitošaudą — nuo pavienio šūvio, didindamas palaipsniui iki didžiausios greitošaudos, arba iškart nuo pavienio šūvio iki didžiausios greitošaudos ir atvirkščiai. Tikslas — sutaupti šaudmenis kurių tiekimas visuomet yra kritiškas. Šaudmenys yra pagaminti įvairioms paskirtims — šarvų pramušamieji, su labai didelio galimumo sprogstama medžiaga, užima pirmaujančią vietą (judriuose veiksmuose tenka veikti didesniais atstumais nuo savų pagrindinių jėgų ir bazių, dažnai prisiskverbiant to-

liau į priešų užnugarį, kur yra didesnė galimybė susidurti su šarvuotom priešų jėgom. Šaudmenų išteklių, šiuo atveju, turi pagrindinį vaidmenį. Amerikiečių galvojimu karo veiksmai vyksią kituose kontinentuose, toli nuo Amerikos krantų, pav. Vietnamas yra apie 10,000 mylių atstu, tiekimui reikalinga milžiniškas kiekis transporto priemonių. Konstruojant šį ginklą šios aplinkybės buvo imta pagrindan. Sovietai savo 14.5 mm kulkosvaidžius lengvuose šarvučiuose pakeitė į 23 mm automatinis pabūklus.) Pabūklas sveria apie 150 svarų (apie 68 kg.), labai lengvai išnarstomas, nedaug dalių, 1000 metrų atstume 60° kampu pramuša 2,5 cm (1 colio) plieno šarvą. Šoviniai tiekiami narelių kaspiniu. Atatrąnką absorbuoja hidraulinis ir mechaninis pasipriešinimas. Vamzdis gali būti pakeistas be įrankių pusės minutės laikotarpyje. Pabūklo ilgis — 112 colių (2.85 m.), vamzdžio ilgis — 79 coliai (apie 2 m.). Pabūklas aptarnaujamas vieno kovotojo. Po 10,000 šūvių vamzdis laikomas nustojusiu taiklumo (didelė sklaida) ir turi būti keičiamas. Sviediniai — Oerlikon patentas. Pirmą 1000 metrų prieššarvinis sviedinys lekia 0.8 sek. Sviedinio pradžios greitis (vamzdžio gale) 4700 pėd./sek. (1432 m./sek.). Sprogstamų sviedinių pradžios greitis mažesnis — 3600 pėd./sek. (914 m./sek.). Pirmus 1500 metrų lekia 2 sekundes.

Pabūklas turi nesudėtingus priedus įmontavimui auto mašinose, tanketėse, pastoviuose ugnies lizduose ir pan., prieš žemės ir oro taikinius. Jis yra paslankus kryptų keitimuose, lengvai gali būti kilnojamas iš vienos ugniavietės į kitą.

— Naikinti požeminius tunelius ir susisiekimo eigas Vietkongo užimtose srityse, amerikiečiai pagamino ir naudoja gilias smigimo bombas, dažnai su sproginio laiko delsikliu. Į normalų dirvožemį bombos įsminga apie 15 pėdų gylio.

— Prieš tarpžemynines sovietų raketas ir netolimoje ateityje galimas kiniečių, dabartinė gynybos sistema, kuri susideda iš Nike Zeus raketų, bus papildyta naujo tipo priešraketinėmis raketomis ir sąmatoje tam tikslui numatyta išleisti viso apie 3 bilionus dolerių.

Gegužės 13 d. paradas New Yorke, surengtas Amer. Legiono. Demonstracijos šūkis: Remkime mūsų karius Vietname. Virš. — lietuvių jaunimo grupė, apač. — liet. grupės vadovybė; priekyje: A. Vakselis, V. Mažeika ir dr. A. Budreckis. Gilumoje matyti dr. Vileišis ir kpt. A. Rugys. ➤

Nuotr. L. Tamošaičio

NEŽINOMASIS LIETUVOS KARYS LIETUVIŲ FONDE

Lietuvių Veteranų Sąjungos Ramovės Čikagos skyriaus narių susirinkimas, įvykęs š.m. balandžio 30 d. Jaunimo Centre, svarstė ramovėno A. Rėklaičio pateiktą sumanymą — projektą įsteigti Lietuvių Fonde Nežinomojo Lietuvos Kario įnašą. Sumanymui susirinkimas pritarė. Prieš niekas nepasisakė. Tik buvo keltas klausimas dėl įnašo pavadinimo. Buvo siūlyta įnašą pavadinti Lietuvos Laisvės Kovotojų įnašu arba Zuvusių už Lietuvos Laisvę įnašu. Diskusijoms pasibaigus, susirinkimo dalyviai pageidavo, kad būtų sudaryta komisija, kuri parinktų tinkamą įnašo vardą. Komisija sudaryta iš ramovėnų: Kazio Musteikio, Vlodo Mieželio, Juozo Rapšio, Edmundo Vengiansko ir Kazio Leknicko, apsvarsčiusi minėto įnašo reikalą, vienbalsiai pritarė tam sumanymui — projektui ir tokiam įnašo vardui, kokį siūlė įnašo iniciatorius A. Rėklaitis, būtent: Nežinomojo Lietuvos Kario įnašas". Įnašą atstovauja LVS Ramovės Centro Valdyba.

Atėinančiais metais išėivijos lietuviai minės Lietuvos valstybės atkūrimo 50 metų sukaktį. Sukakties šventės rengėjai numato išskirtinai pagerbti lietuvių kūrėją ir kultūros darbininką. Tam tikslui numatomas specialus PLB Seimo posėdis, kurio metu kultūrinių premijų mecenatai įteiks savo premijas laimėtojams. Tai bus laisvojo pasaulio lietuvių pagarbos ir dėkingumo manifestacija tiems "kurių dvasios šviesa nušviečia tautinius mūsų kelius" — St. Barzdukas, Darbininkas 1.10.67.

Kyla klausimas kokia gi manifestacija, to aukštinio jubilėjaus proga, prisiminsime ir pagerbime mūsų karį, kurio auka Lietuvai buvo iškovota laisvė Alytaus, Panevėžio, Utenos, Ukmergės, Širvintų, Giedraičių ir Radviliškio kovos laukuose? Kario aukos prisiminimą, įvertinimą bei pagerbimą prasmingiausiai išreikštume, sutelkdami iki 1968 metų pabaigos į Nežinomojo Lietuvos Kario įnašą ne mažiau \$5,000. Tuo įnašu būtų prisiminti ir pagerbti visi lietuvių kariai bet kur ir bet kada kovoje ir žuvę už mūsų tautos laisvę. Įnašas kasmet savo procentais remtų ir ugdytų lietuvių. Tai vienintėlis, šiuo mūsų tautos sutemų metu, kelias realiai prisidėti prie tautos žūtibūtinės kovos dėl išlikimo ir laisvės atgavimo. Šis įnašas liudys mūsų tautinį bei valstybinį subrendimą, mūsų meilę bei pagarbą kovotojams žuvusiems ir žustantiems už mūsų tautos ir žmonių laisvę. Istorija sako, kad tauta, kuri užmiršta savo laisvės karžygius karius yra pasmerktą mirti. Nežino-

mojo Lietuvos Kario įnašas Lietuvių Fonde bylos, kad lietuvių tauta nėra mirštanti, bet gyva ir kovojanti. Tas įnašas primins ir mūsų jaunimui bei ateinančioms kartoms svarbą ir reikšmę kraujo aukos kovoje už tautos laisvę. Tas įnašas bus vaizdas akstinas tautinei sąmonei, ryžtui ir kovos dvasiai įdiegti į jaunųjų kartų širdis.

Pirmąsias aukas į Nežinomojo Lietuvos Kario įnašą aukojo: A. Rėklaitis \$100 ir po \$10 aukojo: K. Musteikis, V. Mieželis, M. Rėklaitis ir K. Leknickas. Reikia manyti, kad šio įnašo svarbą ir reikšmę supras visi lietuviai ir savo auka prisidės prie jo padidimo iki \$5,000. Aukas galima siūsti tiesiog LF valdybai: 6643 So. Maplewood Ave., Chicago, Illinois 60629 arba per vietos LF vajuos komitetą. Jei auka siunčiama čekiu ar pinigine perlaida, tai ant jų reikia užrašyti: Pay to the Lithuanian Foundation. (ar-s)

Užsimotam keturių kalbų žodynui paruošti, kuriame ras vietos ir lietuviškieji kariniai terminai, reikalinga Lietuvos kariuomenės statutai.

Gerbiamieji KARIO skaitytojai, kurie turi kurį nors mūsų buvusios kariuomenės statutų, prašomi laikinai paskolinti, siunčiant tiesiai į KARIO redakciją, arba žodyno autoriui Vytautui Vintartui — 6547 S. Maplewood Ave., Chicago Ill. 60629.

KELIAIS RŪPIM AIS KLAUSIM AIS

Lietuvių karių veikla

Plačiame pasaulyje pasklidę laisvieji lietuviai dalyvauja įvairioje veikloje ir tarnauja įvairių kraštų kariuomenėse. Jie nudirba daug gerų darbų, siekia mokslų ir pasisekimo.

Lietuviai kariai neatsilieka kitų tarpe. Štai, nepersenai džiaugėmės kai fronto laimėjimams atžymėti lietuviai kariai — Sabaliauskas, Bernotas, Balskus, Petronis, Reivytis ir kiti, buvo apdovanoti garbės ženklais ir kitaip pagerbti. Vietnamo kovose prieš komunizmą kovoja lietuviai iš įvairių kraštų, vieni iš Australijos, kiti iš Kanados, ar iš J.A.Valstybių. Yra jau ir žuvusių mūsų jaunuolių.

Būtų labai reikalinga vesti lietuvių karių veiklos kartoteką. Ją gal geriausiai tiktų tvarkyti Ramovės centro valdybai. Nors ir daug karių nepriklauso Ramovei, tačiau tas skirtumo nesudaro. Visų mūsų buvusių karių, priklausančių ar ne savai organizacijai, yra pareiga rūpintis ateičia. Jei Lietuva kelsis naujai laisvei, tai reikės ir jai parodyti, kad šių dienų išblaškyti lietuviai kovojo ir kentėjo ir net žuvo už tą laisvę. KARYJE, jau ištisi 10 metų kai vedu

karių veiklos skyrių, tačiau ten patenka tik dalelė apie jų veiklą. Pagalvokime, ar nevertėtų imtis tokio darbo?

Ramovės veikla

Viename susirinkime, prieš keletą metų, esu padaręs pastabą, kad Ramovė yra mirštanti organizacija. Tai yra realu ir yra faktas. Ir spaudoje yra atvirai rašoma, kad Savanorių Sąjunga, Birutinkės, Ramovės, Policijos Krivulė išmirs. Tą pabrėžė p. Nasvytis, rašydamas apie šaulius, kur jis tvirtina, kad tik šaulių organizacija išliks gyva.

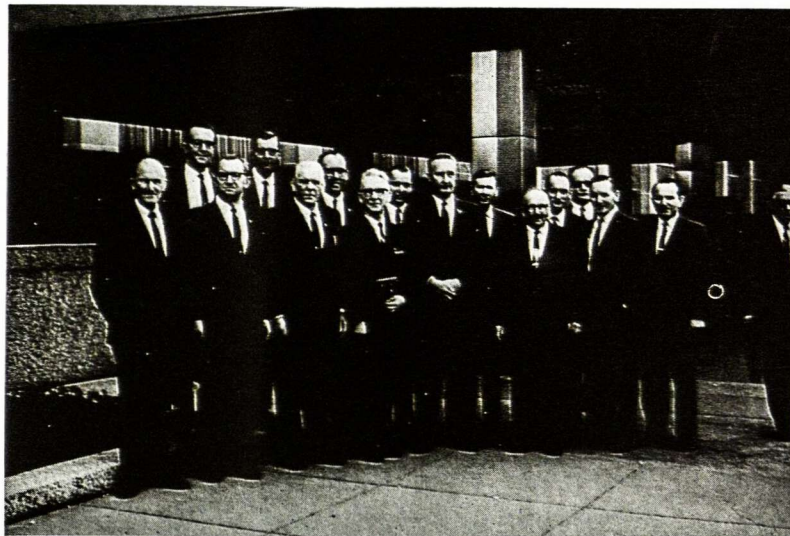
Bet kažin, ar Ramovė taip ir baigsis per keltą metų? Reikia mums sukurti ir rasti naujų veteranų. Gal ir klaida padaryta steigiant Ramovę, nes dar daug kas nenori jon stoti, galvodami jog tai tik karininkų organizacija. Nors jon mielai priimami visi kariai, ar tai tarnavę Lietuvoje, ar kitur atlikę karinę pareigą, ar buvę partizanai — Laisvės kovotojai. Todėl reikia įtraukti Ramovėn savo giminaičius, savus sūnus. Reikėtų jiems pavesti ir veiklą, užleidžiant senesniųjų laikomus postus. Kvieskime jaunuosius į paskaitas, susirinkimus, išrašykime jiems KARI, ypač išvykstantiems į kariuomenę. Lankykime išvykusius tarnybon, laiškais. Tik taip palaikydami su jaunaisiais ryšį išauginsime savo organizacijai naujų narių. Jei mes vyresnieji jiems padėsime, jie prie mūsų prisirš. Nesvarbu, kad kai kurie jų priklauso Amerikos Legionui, jie ir pas mus turės tokias pat teises, nes jie gi mūsų kraujo, mūsų krašto atžalos, tik svetimais syvais užaugę. Tad pagalvokime kaip įtraukti jaunimą į Ramovę. Jei nieko nedarysime, tai tikrai susilauksime mirties!

Politinė veikla

Lietuvoje būdavo įprasta sakyti, kad karys nepolitikuoja. Tačiau, laisvasis pasaulis rodo kitaip. Čia karys jei pats ir nepolitikuoja, bet politikoje, ypač ten kur liečiami gyvybiniai krašto reikalai, dalyvauja. Jis balsuoja. Jis budi ir seka, kad kario garbė nebūtų šmežiama ir seka visą politinį judėjimą. Mes, gi, ramovėnai, ar veteranai, nesame aktyvioje tarnyboje, esame civiliniai asmenys, todėl mums tikrai nėra jokio reikalo varžytis politiškoje veikloje. Gaila, kad mūsų Ramovė nėra atstovaujama mūsų politinių veiksmų eilėje. Kylant visokiems politinėms kovoms, atrodo, būtų reikalingas ir mūsų žodis, o tačiau, negalime pareikšti nei savo minties, nei parodyti kokios politinės veiklos. Neužsidarykime savo kiaute, politikuokime ir veikime kartu su kitomis organizacijomis. Siekime bendros kovos, kuri atneš Lietuvai laisvės žiburį! **Bal. Brazdžionis**

Estų Laisvės Legiono atstovų grupė prie Valstybės Departamento Vašingtone, švenčiant Legiono 50 metų jubilėjų balandžio 21 d. Vidury priekyje — estų plk. G. A. Buschmann, deš. iš krašto — estų posto Vašingtone pirm. Uno Teemant.

KŪRĖJAI - SAVANORIAI ČIKAGOJE

Generolui Mikui Reklaičiui pirminkaujant, K. Petrauskui sekretoriaujant, gegužės mėn. 7 d. Čikagoje, 6245 So. (Chicago Savings & Loan Association) patalpose, įvyko metinis LKSKS-gos Čikagos skyriaus narių susirinkimas. Paskaitą skaitė Centro valdybos pirm. prof. dr. K. Gudaitis. Jis palietė ir nagrinėjo pastaruoju metu (kiek ankstėliau!) kairių neatsakingų asmenų neigiamus spaudoje atsiliepimus apie mus, 1918 - 1920 metų savanorius-kūrėjus, kurie savo beatodairinėmis aukomis realizavo Vasario 16-sios Akto idėją, iškovojo Lietuvai nepriklausomybę. Savo nepagrįstuose rašiniuose rašiusieji (Merkelis, Kavolis, Jakštas) prieina net tokias nesąmones, sakydami jog savanorius-kūrėjus valdžia turėjo dar mobilizuoti. Tokie liapsusai parodo, kiek tie jauni "istorikai" iš viso apie buvusią mūsų kariuomenės santvarką teišmano. Savanoriai yra savanoriai, o už jų didžius nuopelnus Tėvynei frontuose, įstatymu jie pavadinti KŪRĖJAI, nes jie sukūrė valstybę. Mobilizuoti jų nereikėjo! Tuo reikalu susirinkimas nutarė tinkamai reaguoti.

Susirinkimas, išklauses tris kadencijas pareigose išbuvusios valdybos pranešinius ir ataskaitas, jos darbus užgyrė ir padėjo už gražų pasidarbavimą. Senąją valdybą sudarė: savanoriai-kūrėjai: J. Tamulis, J. Sabaliauskas ir dipl. teis. J. Kanišauskas. Naujon valdybon vienbalsiai išrinkti: K. Petrauskas, J. Grybauskas, dipl. teis. J. Vilutis ir K. Karoblis. Pareigomis pasiskirstyta sekančiai: Petrauskas—pirmininkas, Grybauskas—sekretorius, Vilutis—kasininkas, Ka-

roblis—kandidatas. Naujos valdybos adresas: K. Petrauskas, 4429 So. Talman Ave., Chicago, Ill. 60632.

ATSISVEIKINIMAS SU PULKININKU VLADU GRUDZINSKU

Paskutinį kartą stovėdamas prieš garbinguosius Vl. Grudzinsko palikus mintimis grįžtu į aną metą, kai Pabaltė laisve alsavo, kai jis, vėjuotoje Kuršių marių krantinėje, galvą pridengęs barete, mane išleisdavo, ar grįžtantį iš jūros, sutikdavo.

1935 m. man plaukiojant vokiečių laivais ir būnant Klaipėdoje jis pakvietė mane kartą užėiti į savo kabinetą, "Maisto" B-vės įstaigoje. Tai buvo mūsų pirmoji pažintis.

Tuo metu Lietuvos didysis vakarų kaimynas nutraukė prekybos sutartį, Lietuva duso savo žemės ūkio gaminių pertekliuje. Nuspręsta buvo steigti savą prekybos laivyną ir jo pagalba tampriau ūkiniai susirišti su tolimesne vakarų Europa. Tada laikiniam "Maisto" B-vės, Klaipėdos skyriaus direktoriui, pulkininkui Vladiui Grudzinskiui buvo patikėta dėti pirmuosius Lietuvos prekybos laivyno pagrindus. Turėdamas gabumą organizaciniam bei administraciniam darbui, jis pavestą reikalą sumaniai atliko. Pirmas nupirktas laivas "Coldair", persikrikštijęs į laivą "Maistas", pakėlęs mūsų gražiąją Trispalvę, keliavo jūromis. Netrukus sekė ir kiti. Visų mūsų senas troškimas išsipildė, — Lietuva tapo jūrų valstybė su nuosavu prekybos laivynu.

Palankiai vystantis jūriniam reikalui, apsispręsta buvo, panašiai į "Maistą", "Pienocentrą", "Lietūką", steigti jūrinę b-vę. Netrukus Kaune

įsisteigia "Lietuvos Baltijos Loydas" su nuosavu skyriumi "Baltijos Transporto B-ve", Klaipėdoje. Velionis, buvęs perkrautas darbu, atsipalaiduoja nuo kasdienių jūrininkystės reikalų, pasilieka toliau vadovauti "Maisto" įstaigai ir skiriamas Lietuvos Baltijos Loydo įgaliotiniu Klaipėdoje ir išrenkamas Baltijos Transporto B-vės tarybos pirmininku. Ateityje, būsimuosius laivus, nuspręsta krikštinti Lietuvos miestų vardais. Visi iškilę didesnieji laivininkystės reikalai buvo sprendžiami vietoje, įgaliotinio ir laivyno vadų tarpe.

Man visuomet prisimena buvusio "Jūrų" žurnalo redaktorius S. Vainoro dažnas posakis: "Pažinus Vl. Grudzinską, kaž kaip įsitikini jį esantį tikru "rederiu" (vokiečių bei skandinavų kalbose — laivo savininkas). Taip, tą mes visi plaukiotojai jautėm. Atsiradus kokiam nors reikalui, ar tai laivo patobulinimui, ar įgulos būvio pagerinimui, kaip tikras, bet ir teisingas laivo savininkas, jis rimtai apsvarstęs reikalą, visuomet surasdavo teisingą sprendimą. Su tokiu asmeniu buvo didelis džiaugsmas ir noras bendradarbiauti. Jo vardas įgulu lūpose buvo su pagarba minimas.

Prisimenu, kai pirmą kartą atplaukęs į Mančesterį, į vakarinę Angliją, pakviečiau ten esančią visą lietuvių koloniją atsilankyti į laivą. Velionis, perskaitęs apie tai mūsų spaudoje, man pasakė: "Tai mūsų visų bendras reikalas, tai lietuviškas reikalas, parašyk Loydui sąskaitą." Vl. Grudzinskiui rūpėjo ne tik laivininkystė, bet ir gražus mūsų krašto atstovavimas svetur.

Karui vis smarkiau siaučiant skambinu Vl. Grudzinskiui iš Antverpeno: "Daug kas iš laivų atsargai perkasi

(1920 m. bolševikų sušaudytas Maskvos Butirkų kalėjime)

čia gaminamus plauštus. Kainuoja 1000 litų." — Be jokio delsimo, jis atsakė: "Pirk, nes žmogaus gyvybė yra už viską brangiausia. Skęstant gali kokia kliūtis atsirasti su gelbėjimosi valtimis."

Daug galima būtų priskaičiuoti veilonių teigiamų savybių. Jo priežiūroje gražiai vystėsi mūsų prekybos laivynas. Daugėjos laivų ir jie savo tūriu didėjo. Kilęs karas viską sugriovė kas buvo gero ir gražaus jam, mums ir visai mūsų tautai.

Tamsioms jėgoms užvaldžius Europą, Vl. Grudzinskas piktųjų rankų buvo atplėštas nuo savo mylimos šeimos. Jis buvo patalpintas į Stalino "genijaus" sugalvotą ir Hitlerio patobulintą, koncentracijos stovyklą. Kai už sienos Hitlerio budeliai rūpestingai narstė Dievo sukurtą į save panašų tvarinį, paversdami žmogų iš prigimties į kaminu kilstančių dūmus ir nematomą aimanuojančią sielą, skubančią, kitais keliais, pas savo Sutvėrėją, jis kūniškai ir dvasiškai iškoneiktas, gulėjo kietuose naruose, laukdamas savo eilės ir tyliai maldavo Augščiausiojo neapleisti nežinioje esančią šeimą.

Atėjus metui, nors kūniškai ir sužalotas, bet dvasiniai nepalūžęs, jis laimingai apleido stovyklą. Išėjęs iš stovyklos, dar Augščiausiojo buvo bandomas — pateko į Stalino satrapų rankas. Tačiau jo maldos likosi išklausytos, prašant palaimos savajai šeimai. Sužino jis, kad ten, tolimoje šalyje, augštai iškilusios Laisvės stovylos pavėsyje, rūpestingosios žmonos priežiūroje, laimingai išaugusi jo šeima. Gimė nauji troškimai, išvysti savo brangiąją šeimą.

Užteko sunkiųjų bandymų. Stebuklingai prasikleidė geležinė uždanga ir jis atsiranda nudžiugusios šeimos tarpe. Augščiausiojo buvo senai padarytas sprendimas, už ištvermingai iškęstas rudųjų bei raudonųjų kančias, artimųjų globoje, bet ne Sibiro taigoje, atsiskirti su šiuo ašarų pasauliu. Kai Beverley Shores, balandžio 8-toji vidudienio saulėje pavašariu dvelkė, mylimosios žmonos rūpestingoje globoje, Vl. Grudzinskas sėdosi į auto, vykti ligininėn sveikatos patikrinti. Sėdęs, tyliai ramiai uždarė akis, it poilsui. Po 15 minučių atvykus ligininėn, jis jų jau daugiau nebepravėrė...

Jeigu šiandieną laisvi būtume, mūsų laisvuose laivuose gėdulo vėliavos stiebai plėvesuotų, prisimindamos jo išsiskyrimą iš gyvųjų tarpo, primindamas jo atliktus darbus kuriantis mūsų prekybos laivynui.

Jūrų kap. Br. Kristopaitis, buvęs laivų "Maistas", "Marijampolė" ir "Kaunas" vadas.

Amžių vergijos ir svetimųjų prispaudos žiaurumo nuvarginta lietuvių tauta nuo 1795 m. tik skurdo. Svetimieji valdovai buvo uždraudę bet kokį lietuvišką švietimą — mokyklą; buvo uždrausta spauda, periodinė ir neperiodinė. Pagaliau net bažnyčioje buvo draudžiama lietuviškai melstis, lietuvišką maldaknygę skaityti. Amžių vergijos paniekinta ir suvarginta tauta atrodė mardėjo; kiti jai jau mirtį pranašavo.

Pagaliau, nušvito nepriklausomos Lietuvos atstatymo mintis — nors ji buvo tik skaišti svajonė. Tačiau 1918 m. prasidėjo realus išsilaisvinimo žygis. Pavergtieji numetė sunkius ir skaudžius paniekimo pančius. 60,000 savanorių tos idėjos pagauti šoko ginti laisvos Lietuvos.

Iš visų pusių Lietuvos laisvės priešai spaudė suvargusią, bet dar praicitę didybės ir garbės nepraradusią, lietuvių tautą. Neužmirštini kūrėjų - savanorių žygiai aukso raidėmis įrašyti Lietuvos istorijon. Teko kurti valstybę tiesiog iš nieko. Lietuvos valstybės rūmai buvo statomi ant I pas. karo griuvėsių, gausiai apšlakstyti žmonių krauju ir ašaromis. Skurdas ir sunkiai bepagydomos medžiaginės ir dvasinės žaizdos anuomet buvo nuolatinės pokario meto, 1918 m. paskelbtos nepriklausomos Lietuvos, gyvenimo palydovės. Kas galėjo tokiomis aplinkybėmis, be jokios pagalbos iš šalies, laimėti nelygią kovą? Bet kova buvo laimėta! Tai atliko, tai padarė tik ryžtinga tauta, kurioje nuo amžių glūdi paslėptos didingos, iš praicitės piliakalnių bylojančios, stebuklingos dvasinės galios.

Kas gi buvo tie didvyriai, kurie beveik plikomis rankomis sutraiškė priešų galybę ir išvadavo Lietuvą — suteikė tautai laisvę? Kiek čia didvyriškumo, kiek karžygių paaukojo savo gyvybes ant tėvynės laisvės aukuro. Jų ir kapų šiandien nebeliko. Atminimo žymės tačiau turi šviesiai degti mūsų ir mūsų vaikų širdyse. Palikime tautos laisvės troškimo palikimą savo vaikuose. Turime nuolat byloti apie tuos, kurie 1918-1920 m. lietuvių tautos išsilaisvinimo kare paaukojo savo gyvybes, bet kartu gyvybių ir kraujo aukomis išpirkto tautai laisvę. Štai, vienas jų:

Pranas Tamošiūnas

Pranas Tamošiūnas gimė Utenos aps., Daugailių valsč., Ignalinos k. 1887 m. lapkričio mėn. Jis įstojo

Lietuvos kariuomenėn vos tik grįžęs iš Rusijos. Dalyvavo Petrapilio lietuvių seime. Po 1917 m. spalio mėn. Rusijos revoliucijos, bolševikų buvo suimtas už nepriklausomos Lietuvos kėlimą, už organizavimą lietuvių grįžti Lietuvon ir už antibolševikinį nusistatymą. Buvo nuteistas mirties bausme. Tačiau laimingu atsitiktinumu ten pasipainiojo jo kaimynas, komunistas Pranas Zakarka. Jo tarpininkavimu mirties bausmė buvo pakeista ir, pagaliau, Pranas Tamošiūnas buvo išleistas iš kalėjimo. 1918 m., su keliais draugais, grįžo Lietuvon ir skubiai įstojo organizuojamon Lietuvos kariuomenėn. Kovojo įvairiuose frontuose. Buvo pasižymėjęs narsumu ir drąsumu. Buvo paskirtas žvalgy dalies viršininku. Jau Lietuvai baigiant savo išsilaisvinimo kovas, tarnybos reikalais, jis buvo komandiruotas Latvijon. Tačiau tuo metu į Rezeknės m. įsibrovė rusai bolševikai. Pranas Tamošiūnas netikėtai pateko į jų rankas.

Išvežtas į Rusiją, Maskvos Butirkų kalėjime buvo 2-ji kartą nuteistas mirties bausme ir po trumpo laiko sušaudytas. Vėliau paaikškėjo, jog jį iškundė rusų karo žvalgyboje dirbęs Liūdas Gira. Nuo jo iškundimų yra ir daugiau žuvusiųjų.

Pranas Tamošiūnas baigė Dusetų dviklasę mokyklą. Mokslų tęsė Vilniuje ir Petrapilyje ir įgijo agronomo specialybę. Jis labai domėjosi Lietuvos istorine praeitimi. Rinko lietuvių tautosaką. Mokė kaimo vaikus lietuvių kalbos, skaitymo, rašymo. (Savo tėvų namuose, Rusijos caro valdymo laikais, buvo įsteigęs slaptą lietuvių mokyklą). Daug dirbo lietuviybės žadinimo srityje. Rašė pirmiesiems lietuvių laikraščiams. Buvo pažįstamas su Antanu Smetona ir kan. Juozu Tumu Vaižgantu. Pranas Tamošiūnas buvo didelio masto patriotas ir idealistas lietuvis. Laikas nuo laiko prisiminkime šiuos užgesusius laisvos Lietuvos kovotojus ir šviesuolius.

V. Mingėla

Gen. štabo plk. Aleksandrui Andrieuščaičiui mirus, vietoje gėlių, Antanas ir Birutė Novickiai su šeima, atsiuntė auką Balfui dvidešimt dolerių.

Atominių ginklų taktika

(atkelta iš 148 psl.)

kyti tol, kol tarptautinės politikos ginčytini klausimai nebus išspręsti.

Baiminamasi kad ir kitos valstybės (pav. Vak. Vokietija) panorės gauti priėjimą prie atominio arsenalo. Atominės jėgos turėjimas pridūoda išdidumą, ambicingumą, didesnį saugumo jausmą ir gali sužadinti apetitus kesintis prieš silpnesnį.

Kaikurios valstybės baiminasi, kad JAV valstybės nesutarimų su Sov. S-ga be jų žinios ir nenustatytų savo rūšies atominės hegemonijos, kuri užtikrintų joms mažesnėms valstybėms betarpe įtaką, nuo ko priklausytų pastarųjų likimas politikos ir kariniu atvilgiais.

Jei įvairių konfliktų situacijose didžiosios galybės savo atominių ginklų (pav. Korejoje) dar nepavartojo, tai garantuoti negalima, kad ateityje jų nepavartos. Tokius ginklus partą pavartojus, neabejotinai, karas įsiliepsnotų visame pasaulyje.

K. M. J. Šarūnas

JUOKAS PRO AŠARAS

— Amerikos vyriausybė anulioavo 9.5 milijono dolerių skolą, kurią Lenkija turėjo grąžinti šiais metais ir suteikė naują — 7.2 mil. paskolą. Savo ruožtu, Lenkija pernai spalio mėn. sudarė sutartį su Hanoi vyriausybe, dar šiais metais pristatyti š. Vietnamui įvairių medžiagų už 30 milijonų dolerių. Iš šalies žiūrint, atrodo taip: Vašingtonas siunčia paramą komunistams o Hanoi grąžina nukautus amerikiečių kareivius. Tikrai nuostabūs mainai.

— Castro gauna naujų papildymų MIG 21. Sakoma, kad kaip rusai buvo priversti išsigabenti iš Kubos raketas, MIG 17 netilpo į laivus ir rusai buvo priversti juos palikti Kuboje. Gi, savo ruožtu, kubiečiams panoro išbandyti, koks jausmas skrendant MIG 17. Ir taip, bebandydami, vieną po kito lėktuvą pavertė į nebetinkamus naudoti. Sovietai baimindamiesi, kad kubiečiai nesusiūdomautų kokia kita pramoga, pasiuntė jiems MIG 21, gi amerikiečiai patenkinti, kad kubiečiai daužo sovietų ne amerikiečių lėktuvus. Kas atsitiko su anuo metu pamirštom raketom nekalbama, tačiau jų papildymai numatyti patiekti dar šiais metais.

Laisvi žmonės gali sau nusibalduoti vergiją, bet vergai negali nusibalduoti laisvę.

A. O

Šaulių žvaigždės Kavalerius

(atkelta iš 152 psl.)

kėme savo tikslus sekmingai, nors tai buvo dienos metas ir labai rizingas žygis.

1941 m. pavasarį, prieš pat vokiečių invaziją, Žadvydas ir Daknevičius, vietinių parsišavėlių buvo išduoti ir suimti. Stasys Daknevičius buvo nukankintas, o kpt. Žadvydas kalinamas, kankinamas ir galiausiai varomas į Rusijos gilumą, tačiau laimingu sutapimu Gudijoje, prie Cervenės, kai rusų NKVD vykdė masines varomų kalinių žudynes, pasislėpė tarp lavonų ir sulaukęs nakties tamsos, išsigelbėjo nuo mirties.

Po ilgos ir varginančios benamio kelionės, kaip ir daugelis mūsų tautiečių, jis pasiekė JAV ir apsigyveno Los Angeles, Kalifornijoje, kartu su savo bendrakeive žmona, Stase, O. Žadvydas, atvykęs į Los Angeles, nors ir gerokai nuvargintas visokių išgyvenimų, nesudėjo rankų poilsiui, bet tuojau surinko savo senųjų ir naujųjų kovotojų būrį ir įsteigė šaulių vienetą, dabartinę Juozo Daumanto vardo šaulių kuopą, kuriai nuo įsteigimo ir vadovauja.

Sužinojęs apie kpt. Žadvydo apdovanojimą, sujaudintas sveikinu linkėdamas Jam ilgus ilgas metus sveikam būti, laimingai sulaukti Nepriklausomos Lietuvos valstybinio gyvenimo ir grįžti į savo numylėtą žemaitiją, kur prie Baltijos jūros ir Birutės kalno pakartotų tuos šventus mūsų tautos žodžius: "per amžius budėję, laisvę laimėjom per aukas ir pasišventimą."

Stepas Jakubickas

ATSIŪSTA PAMINĖTI

SAVANORIŲ BENDRIJA, L. K. Kūr.-Sav. S-gos rotatorinis, 8 psl. leidinys. Išleistas "Laisvojo pasaulio lietuvių sostinėje, Čikagoje", 1967 m. balandžio mėn. Nr. 4. Egzempliorius atsiųstas KARIUI, techniškai varginagai atspausstas, beveik neįskaitomas.

AUKOJO KARIUI:

\$5.00 — V. Tamošiūnas, Detroit, Mich. \$4.00 — M. Anysas, Toronto, Can.; St. Medušauskas, Chicago, Ill. \$3.00 — J. Juškaitis, Berwyn, Ill.; P. Petrušaitis, Racine, Wis.; K. Sadauskas, Baltimore, Md. \$2.00 — Alg. Antanėlis, Omaha, Nebr.; P. Druseikis, Rochester, N. Y.; S. Tallat-Kelpša, Baltimore, Md. \$1.00 — P. Sejonas, Cleveland, Ohio; M. Šimkus, Baltimore, Md.

Nuoširdžiai dėkojame.

A.a. plk. ltn. E. Tallat-Kelpša

(Atkelta iš 150 psl.)

karą, Edvardas, kartu su kitais karininkais, buvo išsiųstas Maskvon. Trumpai po to, buvo suimtas ir kalinamas kur tai "šiaurėje", — velionis net nedrįso minėti savo laiškuose savo kalinimo vietos tiksliai. 1950 m. sugrįžo Lietuvon kur surado savo šeimą — žmoną ir dvi dukras. Apsigyveno Kaune ir ten, beveik iki pat mirties, dirbo įstaigos darbu. 1966 m. sunkiai apsirgo, ir tais pačiais metais, gruodžio mėn., atsiskyrė su šiuo pasauliu. Lydimas savo šeimos, bendradarbių ir draugų, buvo iškilmingai palaidotas Petrašiūnų kapinėse.

NEW YORKO RAMOVĖNAI

Gegužės 18 d. įvyko skyriaus susirinkimas.

Naujoji sk. valdyba nubrėžė metinės veiklos planą. Po ilgesnių pasisakymų ir diskusijų, pirm. J. Šlepetys susumavo tokius skyriaus nutarimus: 1) Sušaukti dar vieną skyriaus susirinkimą prieš vasaros atostogas; 2) Organizuoti išvyką—gegužinę į lietuvišką sodybą Giraitę; 3) Suruošti Rugsėjo 8 d. minėjimą ir 4) Paruošti programą Lapkričio 23 d. minėjimui, kuris numatytas surengti lapkričio 18 d., Maspetho parapijos salėje.

Einamuose reikaluose buvo aptarti a.a. S. Butkaus kapo papuošimo reikalai ir KARIO leidimo parėmimas.

Skyriaus nariui Juozui Tamui, išvykstančiam apsigyventi Šveicarijon, nutarta įteikti dovanėlę — knyga su ramovėnų įrašu ir parašais.

Reikalus aptarus, buvo išklaustas p. Klingos pranešimas apie jo lankymąsi pavergtoje tėvynėje. D.

"Sukilimas vyksta prieš tradicijas ir aristokratiją, prieš religiją ir nuosavybę... Žmonių prigimta lygybė ir atmetimas privačios nuosavybės yra skelbiama slaptų organizacijų, kurios sudarinėja net laikinąsias vyriausybes; tų slaptų organizacijų priekyje, vadovaudami, stovi žydų rasės žmonės."

Benjamin Disraeli, pirmasis žydas, tapęs Britanijos ministru pirmininku (1852 m.).

"Liberaliniai" ideologai siekia sunaikinti "bloguosius" ir žiauriuosius atominius gonklus, kol jie dar nesuspėjo sunaikinti mūsų pačių.

Tačiau, negalėdami prieiti prie sovietų atominių ginklų, jie siekia sunaikinti mūsų pačių, amerikiečių, atominius ginklus.

A. O.

KARIO LEIDINIAI

H. Sienkivičius, KRYŽIUOČIAI, 3 tomai, viso 1116 psl. Vertė K. Jančūnas; dail. V.K. Jonyno spalvuotas piešinys viršelyje ir aplanke. Vieno tomo kaina \$3.50 (I t. išparduotas).

V. Biržiška, PRAEITIES PABIRROS, 352 psl., daug paveikslų, ižišta. Kaina \$6.50 (Preneratoriams — \$5.50).

O. Urbonas, ŽALGIRO MŪŠIS, 94 psl. teksto, 16 specialių iliustracijų ir dvispalvės mūšio schemos. Viršelis su aplanke. Kaina \$3.00 (Preneratoriams \$2.50). Šis veikalas yra atžymėtas ypatinga Ramovės premija.

Z. Raulinaitis, DURBĖS MŪŠIS, 96 psl., daug iliustracijų. Atspausa iš 1960 m. Kario. Kaina \$1.25 (Preneratoriams \$1.00). Laimėjęs metinę Ramovės premiją.

Z. Raulinaitis, AISČIAI KARINĖS ISTORIJS ŠVIESOJE, 64 psl., iliustruotas. Atspausa iš 1961 m. Kario. Kaina \$1.25 (Preneratoriams — \$1.00). Laimėjęs metinę Ramovės premiją.

Z. Raulinaitis, GALINDAI PRIEŠ ROMĄ, 80 psl. Kaina \$1.25.

Z. Raulinaitis, HUNŲ ŽYGIS Į PRŪSUS, 32 psl. Kaina \$1.00;

O. Urbonas, DIDŽIOJO ŠIAURĖS KARO FRONTAS LIETUVOJE I dalis, 117 psl. Atspausdinta iš 1958 ir 1961 m. Kario, gausiai iliustruota, 250 egz. Laimėjęs metinę Ramovės premiją. Kaina \$1.75 (Preneratoriams — \$1.50).

O. Urbonas, DIDŽIOJO ŠIAURĖS KARO FRONTAS LIETUVOJE II dalis — kaina \$1.75.

J. Variakojis, 4 P. L.K. MINDAUGO PULKAS. Kaina \$3.50.

Z. Raulinaitis, VAIDEVUTIS, 64 psl. Kaina \$1.25.

P. ŽILYS

SUOMIŲ-SOVIETŲ KARAS

1939 - 1940

jau spausdinamas. Naujoji knyga netrukus bus siuntinėjama užsisakiusiems. Kadangi spausdinama mažas kiekis egzempliorių, todėl prašome nedelsiant pasinaudoti ankstyvu užsakyumu, atsiunčiant užsakymo lapelį.

Preneratorai JAV-se ir užsienyje: Metams — \$6.00, pusmečiui — \$3.00; atsk. nr. — 60¢. Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:

K A R Y S
916 Willoughby Avenue
Brooklyn, N.Y. 11221, U. S. A.

Čekius, arba "Money Order" adresuoti "KARYS" vardu.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

* Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reikiama redakcijos ar leidėjų nuomone.

KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą.